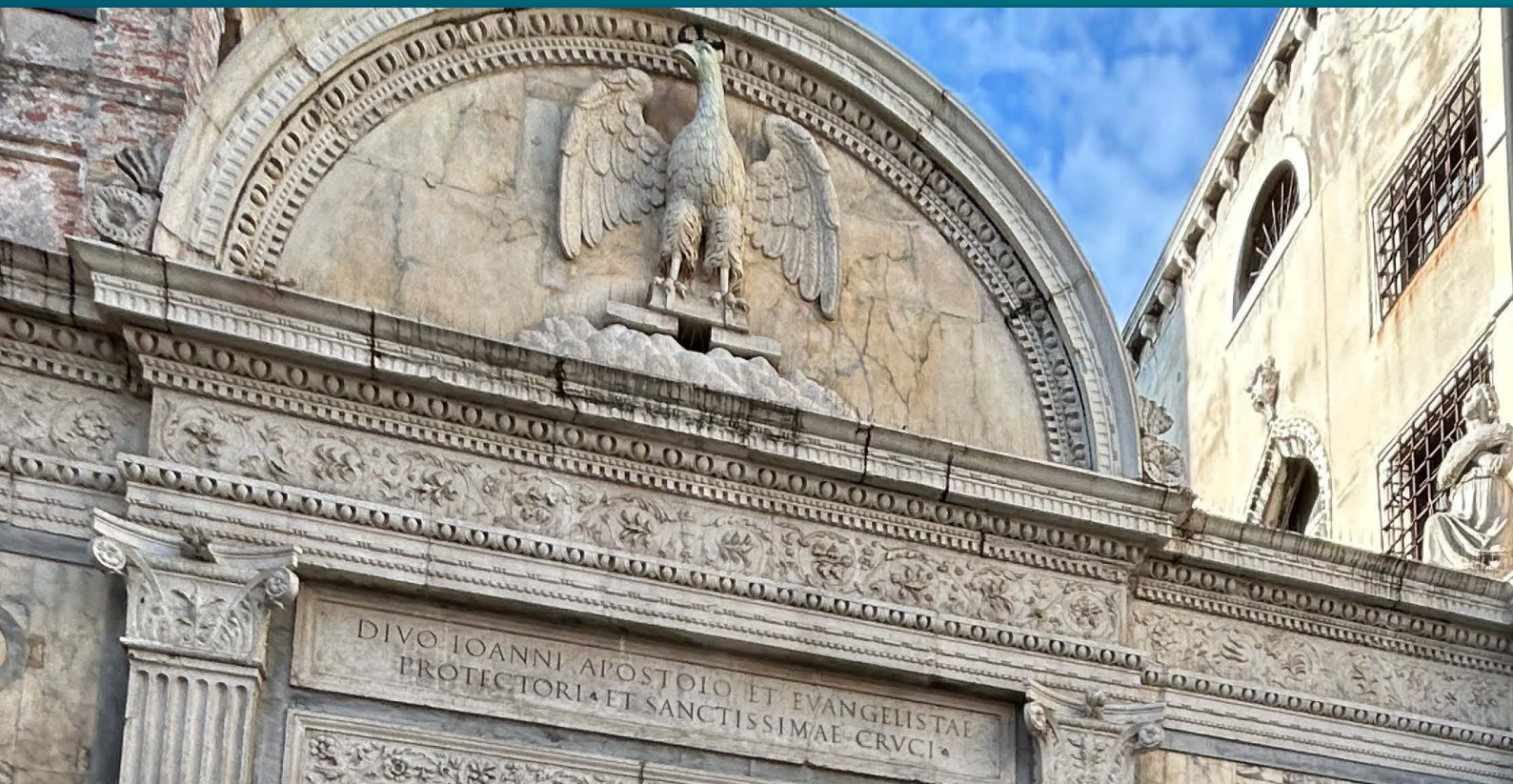

CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII

Bulletin lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

na úvod letního vydání Bulletinu Vám přinášíme rozhovor s Tomášem Langáškem, který se po deseti letech působení u Nejvyššího správního soudu stal ústavním soudcem. Jak hodnotí první rok v nové roli? A proč je funkce soudce Ústavního soudu úkol a nikoliv trofej?

V sekci mezinárodní trestní spravedlnosti se Barbora Bulánková věnuje zprávě Universal Jurisdiction Annual Review, která ukazuje pokroky i přetrvávající dvojí standardy v uplatňování univerzální jurisdikce. Tereza Hladíková se zaměřuje na nový postoj Libye vůči Mezinárodnímu trestnímu soudu – země po letech konfliktu oficiálně uznala jeho jurisdikci, čímž otevřela cestu k vyšetřování válečných zločinů z minulých dekád.

Evropská sekce přichází s článkem Nga Thi Nguyen, která rozebírá rozsudek ESLP ve věci Sahiner proti Rakousku, v němž soud potvrdil, že státy mohou omezit změnu jména, pokud je neobvyklé. Alexandra Eštoková přináší analýzu otevřeného dopisu koalice devíti evropských států, která vyzývá

k posunu v interpretačním přístupu Štrasburského soudu v oblasti migrace.

V sekci mezinárodní politiky, byznysu a lidských práv se Nelly Vondrová zamýšlí nad tím, jak decentralizované online komunity, pokročilé šifrování i nástroje umělé inteligence proměňují způsoby sexuálního zneužívání dětí. Barbora Šváblová analyzuje květnovou eskalaci mezi Indií a Pákistánem, během níž byly poprvé v historii mezi dvěma jadernými státy nasazeny ozbrojené drony.

V české sekci Filip Valoušek představuje případ, v němž Ústavní soud zrušil rozhodnutí o přeražení vězně s duševním onemocněním do věznice s přísnějším režimem. Aneta Cermanová pak přibližuje případ obnovy řízení před Ústavním soudem na základě rozsudku ESLP ve prospěch oběti sexuálního násilí.

Přejeme vám podnětné čtení a příjemné letní dny plné klidu a inspirace.

Kolektiv Centra pro lidská práva a demokracii

Obsah

Téma	 	3
• Rozhovor s Tomášem Langáškem: Funkce ústavního soudce není trofej, ale úkol		3
1) Mezinárodní trestní spravedlnost	 	10
• Univerzální jurisdikce v roce 2024: Pokroky i dvojí standardy		10
• Libye a Mezinárodní trestní soud: nová kapitola ve vyšetřování válečných zločinů		13
• Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost		15
2) Evropský systém ochrany lidských práv	 	17
• ESLP: Správní orgány nemusí povolovat změnu jména, pokud je neobvyklé		17
• Proti právům ve jménu suverenity?		19
• Aktuality evropské sekce		22
3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva	 	24
• Nová vláda v Sýrii: naděje na změnu či ne?		24
• Květnová eskalace mezi Indií a Pákistánem: omezený konflikt v jaderném věku		26
• Aktuality sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva		28
4) Česká republika a lidská práva	 	30
• Přeražení do věznice s přísnějším režimem: ÚS se zastal duševně nemocného vězně		30
• Obnova řízení před ÚS v důsledku rozhodnutí ESLP		32
• Aktuality české sekce		35
Monitoring lidskoprávních publikací		37
Redakce Bulletinu		38

Tomáš Langášek v Benátkách na zasedání Benátské komise, zdroj: soukromý archiv Tomáše Langáška. Foto upraveno: oříznutí.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete řadu zajímavých informací. V sekci Blog naleznete další zajímavé krátké články či rozhovory s významnými osobnostmi a v sekci Akce se dozvíte, jaké konference a odborné diskuze jsme uspořádali nebo právě chystáme.

Na webu máme rovněž například seznam letních škol, kterých se můžete zúčastnit, včetně potřebných termínů, dále manuál výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje a relevantní instituce, a další užitečné informace.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Rozhovor s Tomášem Langáškem: Funkce ústavního soudce není trofej, ale úkol

Pavel Doubek

Na Ústavním soudu začínal jako asistent předsedy Pavla Rychetského, následně vedl analytický odbor a v letech 2009 do 2013 působil jako generální sekretář. Poté Tomáš Langášek našel působiště na Nejvyšším správním soudu (NSS), kde byl též předsedou volebního a kárného senátu. Po deseti letech se však jeho cesta otočila zpět k Joštově ulici, když jej prezident republiky dne 25. června 2024 jmenoval soudcem Ústavního soudu.

Začneme zahřívací otázkou. Jaký je Tomáš Langášek soudce Ústavního soudu? Jak hodnotíte uplynulých dvanáct měsíců v této funkci?

Tak to nemůžu sám zodpovědět, to se asi musíte zeptat jiných. Snažím se. A ten rok utekl strašně rychle. Změnil se mi týdenní rytmus, na Ústavním soudu se žije od pléna do pléna, od středy do středy. Co plénum, to komplikovaná ústavní otázka. Ale jsem vděčen za to, že u toho mohu být. Diskuse na plénu jsou sice velmi náročné, ale stejně tak obohacující. A snad jsem i svým dílem přispěl k ochraně naší ústavnosti a základních lidských práv, a možná i svými disenty. Nepovažuji je za projev neúspěchu.

Pokud se ohlédneme zpět, od roku 2013 jste působil jako soudce NSS. V čem se od sebe funkce soudce těchto dvou vrcholných soudů liší, pokud jde o styl práce či filosofii s níž k těmto funkcím přistupujete?

K výkonu funkce soudce, myslím přistupuji stejně, jen u Ústavního soudu je ten záběr mnohem širší, s násobně většími systémovými dopady. Už na NSS jsem se snažil o to, abychom jako soudci spíše přispívali k řešení problémů a nevytvářeli sofistikovaným právníčením problémy nové, abychom byli struční a srozumitelní a neutápěli se v řešení či dokonce vytváření procesních kliček. Proces je jen nástroj, cesta k uchopení problému, nikoli cíl sám o sobě. Nikdy jsem nefandil komplikovaným procesním disciplínám například na téma, který

Tomáš Langášek na zasedání benátské komise [1]

důvod pro odmítnutí návrhu má přednost před jiným, a nikdy jinak. Tyhle debaty jsou jako GPS – stejný cíl, různé cesty, přičemž kratší nemusí být nutně rychlejší, levnější nebo bezpečnější.

A podotázka: Co z NSS vám v novém působišti chybí? A co byste si naopak z Ústavního soudu jednou rád odnesl zpět na NSS?

Na Ústavním soudu postrádám konkrétní kolegyně a kolegy z Nejvyššího správního soudu, s řadou z nich mne pojí přátelské vazby. Ale naštěstí je to na Moravské náměstí jen pár kroků. Jinak mi tu neschází nic, snad jen výhled z okna na turisty, jak se snaží z různých zajímavých perspektiv nahlížet na Rónovu sochu koně s markrabětem Joštem. To mě vždycky pobavilo. No a až budu zpět na NSS za těch 108 měsíců, chybět mi budou houslové koncerty, které teď slyším při otevřeném okně z kabinetu prof. Novotného na JAMU.

Je nějaké soudní rozhodnutí (domácí nebo zahraniční), které vám vyloženě „změnilo myšlení“ a případně i předurčilo přístup s nímž k soudnímu rozhodování přistupujete?

Nevím, asi ani není možné být jako soudce zformován jedním rozhodnutím. Spíš se mi vybavují rozhodnutí, která do výkladních skříní nepatří.

Jak již bylo řečeno v úvodu, na Ústavním soudu jste v minulosti dlouhou dobu působil. Jak moc se Ústavní soud od doby Vašeho přestupu na NSS změnil? Vracel jste se „domů“ nebo již do zcela neznámé instituce? Je něco, co vás opravdu překvapilo?

Je to jiný Ústavní soud, protože jej tvoří lidé a ti lidé jsou jiní. Samozřejmě jsem měl v prvních dnech výkonu funkce výhodu znalosti prostředí a vnitřního chodu Ústavního soudu, ale později jsem to začal vnímat spíše jako břemeno. Nemá totiž smysl srovnávat současnost s minulostí, co se tehdy dělalo jinak, protože to je zkušenost, kterou mám jen já, a je spojena s lidmi, kteří tu již nepůsobí. Styl nynějšího vedení Ústavního soudu je přirozeně v některých aspektech jiný oproti tomu, na co jsem byl nejen zvyklý, ale co jsem i jako generální sekretář kdysi spoluvytvářel. Jakákoliv nostalgie není nosná. Mohu říci snad jen to, že se dost proměnil styl plenárních diskusí. Častěji než v minulosti soudci formulují své připomínky písemně předem. Probíhá rychlá e-mailová výměna, zpravodajové pak upravují předložený koncept ještě před plénem, takže poprvé na plénu se projednává až jeho druhá nebo třetí, někdy dokonce i čtvrtá verze. Někteří se přitom nestihnou nebo nemohou z různých důvodů vyjádřit ani k té první. Někdy mám dojem, že plénum zasedá permanentně online ještě předtím, než doopravdy zasedne. Na jedné straně to vede k tomu, že plenární nálezy jsou dnes mnohem propracovanější a průběh pléna je předvídatelnější. Může to ale být za cenu ztráty bezprostřednosti a přímosti diskuse, protože někteří soudci na plénu už mohou být řekneme příliš uzamknuti ve svém názoru, který si na věc udělali z písemné e-mailové výměny, a něco podstatného tak nemusí v této fázi zaznít a na plénu už pak může být pozdě. To ale není stížnost, jen popis.

Jako soudce zpravodaj musíte o Vámi zvoleném řešení věci přesvědčit zbývajících dva soudce v senátu a v případě plenární věci zbylých čtrnáct ústavních soudců. Je těžké nalézat konsensus

(například ve srovnání s NSS)? Co jsou nejčastější třecí plochy? A jak se Vám celkově pracuje se svými kolegy?

Většinou se na řešeních shodneme bez větších obtíží. V senátu je to přirozeně jednodušší prostě proto, že ve třech se diskutuje mnohem bezprostředněji a živelněji. V patnáctičlenném plénu je to náročnější. V tak velkém tělese už diskuse musí mít řád, musíte se hlásit do pořadí u předsedy a než na vás přijde řada, diskuse se posune jinam. To, co jste chtěli říci, mezitím ztratilo na aktuálnosti nebo údernosti, anebo se diskuse začne točit v kruhu. Rok je asi krátká doba na nějakou reflexi, ale je zřejmé, že nejčastěji se třecí plochy objevovaly u případů sexualizovaného násilí a rozšiřování práv poškozených v trestním procesu. V těch diskusích se projevují naše odlišné pohledy na základní přesahující otázky. Jaká je role Ústavního soudu, jak má vypadat dělba moci mezi parlamentem na straně jedné a soudy na straně druhé, ale i mezi Ústavním soudem a obecnými soudy, co znamená subsidiarita ochrany poskytované Ústavním soudem, a konečkonců jaká je role Evropského soudu pro lidská práva, který je právě v těchto otázkách aktuálně hlasitým aktérem. Nicméně myslím, že se nám přes odlišné názory daří držet diskusi ve věcné rovině.

V čem podle vás spočívá odvaha ústavního soudce – a kdy už může přejít v aktivismus?

Ústavní soudce by měl být především věrný ústavě. Ale to se snadno řekne. V ústavách je mnoho obecných otevřených pojmů, a to otevírá prostor řekneme ke kreativní interpretaci. Ale jak jsem zdůrazňoval při slyšení v Senátu, soudce Ústavního soudu nesmí svou funkci zneužívat pro prosazování osobních politických postojů, a to se musí především projevit v jeho zdrženlivém přístupu k interpretaci ústavních zákonů. Naše ústava je relativně mladá a relativně flexibilní, změnitelná. Náš interpretační přístup k ní by již proto měl být co nejvíc věrný jejímu textu jako projevu teprve nedávné široké politické shody. Nepřísluší nám vpisovat nová základní práva do Listiny jejím aktivisticky extenzivním výkladem, ale platí to i naopak – soudce nesmí svévolně vymýšlet nové důvody pro omezení Listinou již garantovaných práv. Ústavní soud také nemá okupovat prostor vyhrazený pro autentickou politickou debatu o základních právech, která může vyústit v další historický konsensus vtělený do nového dodatku k ústavě nebo do její dílčí novelizace. Musíme respektovat, že Ústava, Listina byly ústav-

Tomáš Langášek s předsedou Ústavního soudu Kosova Nexhmi Rexhepi [2]

ně politickým kompromisem, jehož aktéry byli i ti, s nimiž tak úplně nesdílíme svou hodnotovou orientaci. Odvaha ústavního soudce tak spočívá právě v tom, že rozhoduje zdrženlivě, podle ústavy jako kotvy, nikoli podle přání aktuální většiny společnosti nebo podle společenských trendů, které bývají proměnlivé.

Pokud jsme správně počítali v Nalusu, dosud jste vydával odmítavá usnesení, ve třinácti případech jste ústavní stížnosti vyhověl a pětkrát jste vydal zamítavý výrok. Lze z těchto čísel něco vyčíst?

Asi jen to, že soudce Ústavního soudu u nás musí značnou část své energie a času věnovat na případy, které jsou vesměs zjevně neopodstatněné. To není žádoucí, přitom ta moje čísla se v tomto ohledu příliš neliší od čísel ostatních. Vedu si sám svou statistiku, zhruba v 7 % mých kauz rozhodujeme

nálezem a když nálezem, tak z 80 % je vyhovující, z 20 % zamítavý. Ten podíl zamítavých u mě může být trochu větší, než bývalo zvykem, ale je to asi dáno mým přístupem. Nejprve identifikuji ústavněprávní problém, a teprve pak hledám jeho řešení. Jinak řečeno, nepřizpůsobuji výsledku zpětně formu rozhodnutí a nerozhoduji se podle prvního dojmu, který ve mě případ vyvolá.

Když se podíváme již konkrétně k Vaší rozhodovací činnosti, jaké kauzy, o kterých jste rozhodoval, ať už jako soudce zpravodaj nebo člen senátu (pléna) považujete za klíčové?

Z těch senátních bych zmínil nálezy týkající se svobody slova, zejména v kontextu kriminalizace verbálních projevů. Možná mám opravdu oproti ostatním zvýšenou citlivost na ochranu svobody projevu. Pobýval jsem kdysi na studijní stáži na Cornell University Law School a docházel na před-

nášky věhlasného prof. Shiffrina k Prvnímu dodatku americké ústavy o svobodě slova a vyznání a vůbec jsem se této oblasti ústavního práva během studia věnoval do hloubky. Jsem přesvědčen, že otevřená a svobodná debata je pro zachování demokracie nezbytná. Až na jasně a předvídatelně definované výjimky by měla zůstat stranou zájmu orgánů činných v trestním řízení. Je mi samozřejmě jasné, že je tu nový fenomén sociálních sítí a dezinformací a deep fake videí, zneužívaných vnějšími i vnitřními nepřáteli, ale základní paradigma ochrany svobody projevu se nemění. Opravdu věřím, že hledání skutečné pravdy je nikdy nekončící úsilí, jehož podstatou je neustálá verifikace toho, co za pravdu momentálně považujeme. To je samozřejmě jen model, ale na tomto modelu je založen náš liberální řád. Přitom krásné či mainstreamové projevy tu ústavní ochranu tolik nepotřebují. Historie ukazuje, že svoboda projevu se láme právě na tom, co většina společnosti považuje za nehezké, šokující, znepokojující, či jednoduše blbé. A rizika zneužití potlačení takových projevů jsou prostě příliš velká. I tuto zkušenost naše společnost učinila a není to zas tak dávno. A tak s touto logikou jsme vyhověli vydavateli magazínu Legalizace, který byl odsouzen za šíření toxikomanie mimo jiné proto, že publikoval články zpochybňující škodlivost užívání marihuany, a se stejnou logikou u nás uspěl i ten pán, který dosti svérázným způsobem nakládal s fakty a maloval čerta na zeď v souvislosti s kritikou rozhodnutí vlády nakoupit americké stíhačky, a byl odsouzen za šíření poplašné zprávy.

Několik Vašich rozhodnutí si v nedávné době získalo mediální pozornost. Jak obecně vnímáte roli médií při informování o rozhodovací praxi soudů? Je potřeba, aby soudci vystupovali před televizními kamery nebo se mají raději raději držet v ústraní?

Pro mě to není otázka k diskusi. Považuji za naprosto samozřejmé, že soudce musí být schopen své rozhodnutí odůvodnit srozumitelně nejen pro právníky, ale zjednodušeně i pro nejširší veřejnost. Právo nemůže zůstat jen kabinetní disciplínou, a to platí zejména pro právo ústavní. Před rokem v Senátu jsem zdůrazňoval, že Ústavní soud má i výchovný úkol, aby ochrana základních práv a svobod byla žitou zkušeností široké veřejnosti, nikoli jen teoretizováním vzdálených elit. A to bez srozumitelného vystupování soudců v médiích a na veřejnosti nejde. Pokud by ústavnímu právu a ochraně lidských práv rozuměli jen ústavní soudci, pokud by na jejich

ochranu měl monopol jen Ústavní soud, ústavní demokracie by neměla dlouhého trvání.

Zaznamenal jste za poslední rok případ, kdy vás tlak veřejného mínění nebo mediální zkratky skutečně překvapily?

Překvapily v tom smyslu, že bych to nečekal? To ani ne. Je přirozené, že veřejnost reaguje někdy povrchně a rychle, na základě domněnek, představ a omezených informací, bez znalosti ústavněprávních limitů, jen podle toho, zda se jim výsledek líbí nebo nelíbí, jestli vyhovuje jejich zájmům. Za klíčové považuji, abychom byli veřejnost schopni přesvědčit, že bez ohledu na výsledek tak říkajíc pískáme férově, zejména to platí o těch velkých plenárních kauzách, kdy se na Ústavní soud obrací parlamentní opozice ve snaze prodlužovat politický boj jinými prostředky. Jestli mě ovšem něco nemile překvapí, není to názor laické veřejnosti, ale povrchní nebo dokonce dehonestující kritika ze strany právních profesionálů, kteří tak vlastně prokazují, že mají do profesionality daleko. I taková se bohužel čas od času objeví v reakci na rozhodnutí Ústavního soudu zejména na sociálních sítích.

Nyní bychom se rádi zastavili u již zmíněné medializované kauzy někdejšího organizátora protivládních demonstrací. Ten byl odsouzen za trestný čin šíření poplašné zprávy, když mimo jiné prohlásil, že naše vláda chce útočit na Ruskou federaci jadernými hlavicemi ze stíhaček. V nález jste, zjednodušeně řečeno, dospěl k závěru, že i když měl uvedený projev prvky dezinformace, jednalo se o politický projev, který byl krytý svobodou projevu. Jsou dezinformace typ projevu, který by měl být ústavně chráněn? Není naopak nutné dezinformace (a především ty hromadně šířené pomocí internetu) potírat, a to právě za pomoci trestních sankcí?

No v tom nálezu jsme především zdůraznili, že neexistuje kategorie projevu, na niž by čl. 17 Listiny se svými garancemi svobody projevu nedopadal. To neznamená, že škodlivé projevy nelze právně potírat. Musí ale být vždy splněny podmínky tohoto článku, tedy zaprvé dostatečně jasný a předvídatelný zákonný základ, dále ústavně přijatelné cíle postihu, které jsou v Listině vyjmenovány, a konečně přísná proporcionalita, tedy nezbytnost konkrétního postihu konkrétního projevu v demokratické společnosti. Aby to tedy nebylo tak, že si někdo řekne, toto je špatný, nekvalitní projev, to vlastně

ani není projev, který by ústava chránila, a tak se vůbec nemusíme zabývat tím, jestli jsou podmínky čl. 17 Listiny pro omezení takového projevu splněny, veřejná moc má volné ruce. Jako když se zvláštní senát nejvyššího soudu v roce 1933 usnesl, že zákony na ochranu republiky a cti umožňující zastavení vydávání tiskovin nepředstavují žádný problém z hlediska svobody tisku, protože jsou přece namířeny jen proti tisku špatnému, jehož svoboda ani nemůže být ústavou chráněna, zatímco ten dobrý tisk může být bez obav. Tak takto ne. A jestli je nutné dezinformace potírat? Já sám jsem obecně skeptický, z praktických i doktrinárních důvodů, ale v první řadě si tu otázku musí položit zákonodárce, nebo spíš vláda. Náš trestní zákoník je zatím cíleně nepostihuje, pokud tedy nejde o speciální případy jako je například zmíněná poplašná zpráva. A tyto trestné činy jsou definované úzce, nestačí, že jde o nějakou dezinformaci či propagandu, i kdybychom byli schopni ji takto věrohodně a bez velkého rizika zneužití posoudit.

Jakou roli obecně sehrává, respektive má sehrávat, Ústavní soud při ochraně demokracie? Má Ústavní soud nějaké místo v konceptu tzv. bránící se demokracie?

No jistě, Ústavní soud je součástí konceptu bránící se nebo bojující demokracie, protože na jeho stanovisku nakonec závisí, která protidemokratická opatření ještě mohou být ústavně akceptována jako akt obranyschopné demokracie, a která naopak zůstanou tím, čím ve skutečnosti od počátku byly, tedy protidemokratickými a protiústavními. Je to ovšem nesnadná a riskantní disciplína. Ten koncept je velmi snadno zneužitelný, protože jej ovládají ti, kdo drží klíče od systému, protože je svůdný pro aktuální vládní většinu, která jím může začít selektivně potlačovat opozici či projevy disentu. Každé podkopání demokratických pravidel ve jménu jejich zachování eroduje legitimitu režimu a jeho přijetí u občanů a není vůbec lehké poznat, kdy se již blížíme k oné kritické hranici rozpadu. A samozřejmě celý koncept přestává fungovat, stává-li se ta údajně nebezpečná politická menšina většinou. Pak se může koncept bránící se demokracie stát nástrojem oligarchizace, protože moc se soustředí v rukou těch, kteří definují, co je hrozba a jaké prostředky lze použít k jejímu potlačení. A tak se i Ústavní soud může najednou proměnit ve fíkový list nyní už jen fasádní ústavní demokracie, tedy pokud se jeho soudci přímo nestanou aktivní součástí nové oligarchie. Nikdo není imunní proti všudypřítomnému

Tomáš Langášek v Benátkách na zasedání Benátské komise [3]

riziku podlehnoutí svodům moci, zejména pokud se při tom zaštiťuje těmi nejvznešenějšími cíli.

S uvedeným souvisí vývoj u našich sousedů v Německu, kde Spolkový úřad pro ochranu ústavy (BfV) označil politickou stranu Alternativa pro Německo (AfD) za prokazatelně pravicově extremistickou, neboť je její činnost namířena proti svobodnému a demokratickému uspořádání země. Jak hodnotíte toto rozhodnutí?

Toto konkrétní rozhodnutí hodnotit nemůžu a nebudu, protože, jak jsem zaznamenal z médií a jak si i dovedu představit, je to rozhodnutí závislé na rozsáhlých skutkových zjištěních a jejich vyhodnocení a navíc předpokládám, že bude předmětem soudních sporů. Ovšem o těch rizicích jsem obecně mluvil. Ty jsou, obávám se, silně přítomny i v tomto případě.

Mimo funkci soudce Ústavního soudu jste dále zastupujícím členem Benátské komise, v níž máte možnost dávat doporučení ke zvyšování standardu demokracie, lidských práv a právního státu v 61 zemích světa. Jak obecně hodnotíte vývoj v Evropě na poli demokracie a lidských práv?

V Evropě jsme po hrůzách světových válek a totalitních režimů ušli kus cesty a máme být na co hrdí, to ale neznamená, že je vše růžové a že není namístě se trochu podívat zpět a některé věci přehodnotit. Na Evropský soud pro lidská práva ale i další mezinárodní instituce, i na Benátskou komisi, se v posledních letech snáší kritika, která ale není jen neopodstatněná nebo zlovlná. Postupný nárůst vlivu ESLP na národní politiky přirozeně vyvolává odpor, zejména kvůli jeho výkladu Úmluvy jako „živého instrumentu“, který se má přizpůsobovat době a dobovým trendům, a také kvůli expanzi koncepce tzv. pozitivních závazků států. Problém ovšem je, že jejich konkrétní obsah je přímo závislý na představách soudců o tom, co je povinností a posláním státu. To je přitom především otázka politiky a odvěký předmět politických střetů. Výklad Úmluvy se tak vzdaluje původnímu textu jako projevu společné vůle a omezuje prostor států a jejich politických reprezentací pro rozhodování, a to navzdory deklaracím o subsidiaritě a prostoru pro uvážení, které státy nakonec i prosadily do Protokolu 15. Nezdá se však, že by to co změnilo. Projevuje se to zejména v citlivých oblastech jako je morálka, náboženství či bioetika, které se napříč Evropou přece jen liší. Snaha prosadit jednotné standardy ze Štrasburku tak naráží na nesouhlas a odmítání a nakonec může vést k ignorování některých rozsudků. To je ale to nejhorší, co by se ESLP mohlo stát. Je přitom v našem bytostném zájmu zachovat ESLP a celý mechanismus evropské ochrany lidských práv i pro další generace, ale to především znamená přestat jej ohrožovat dalším nelegitimním napínáním mezí základních práv jen cestou soudcovské tvorby práva. Rozšiřování a vytváření nových práv by mělo probíhat výhradně cestou nových protokolů, se zapojením vlád a parlamentů, tedy politiky v pravém smyslu slova. Je velký omyl podlehnout představě, že vynálezci a vlastníky základních práv jsou soudci, vždyť ty základní dokumenty, které interpretujeme, vybojovaly někdejší osvícené politické reprezentace. I ústavní soudy by měly rozsudky ESLP a stejně tak i stanoviska Benátské komise reflektovat kriticky. To znamená na jedné straně s respektem ke všem stranám onoho soudního či lidskoprávního dialogu a jejich odlišným rolím, na straně druhé s vědomím

vlastní legitimacy a odpovědnosti za stav a rozsah ochrany lidských práv ve svých vnitrostátních jurisdikcích. Jejich nekritickým necitlivým přejímáním ve skutečnosti můžeme dělat partnerským evropským institucím medvědí službu.

Nad rámec práce na Ústavním soudu a v Benátské komisi Vám asi příliš volného času nezbyvá. Jak se vám daří sladit pracovní a rodinný život? Daří se Vám odpočívat?

Ale ano. Odpočinek je nutný. Základ je dobře se vyspat. Dřív jsem otevíral počítač i doma večer, až děti usnuly, teď se tomu vyhýbám a raději chodím spát s nimi, není nic krásnějšího a konejšivějšího.

Kdybyste měl jeden den bez práce, e-mailu, právních textů a rodinných povinností – co byste dělal?

Přehodit na jeden den výhybku do úplně jiného režimu bych asi nezvládl, první den bych asi jen proležel, či spíše prospal s nějakou dobrou knihou nebo hudbou. Ale kdybych takových dnů měl víc, vyrazil bych na nějakou pěší či cyklistickou pouť.

Co by Tomáš Langášek zpětně řekl svému mladšímu dvacetiletému „já“?

Není čas ztrácet čas. Nedělám si ale iluze, že by mi to pomohlo. Bojuju s tím celý život.

Je nějaká otázka, kterou jste si přál, aby vám v rozhovoru někdy položili – ale ještě to nikdy nikdo neudělal?

Vím jen o otázkách, které bych dostat nechtěl.

Náš bulletin čtou zejména studenti a začínající právníci, někteří z nich možná i budoucí ústavní soudci. Jakou radu byste našim mladým čtenářům dal? A prosím neříkejte, aby nestudovali práva

Zaprvé, jakoukoliv práci či funkci dělejte poctivě s nasazením. Jestli vám nedává smysl nebo nepřináší uspokojení, raději ji změňte, než abyste ji flákali. Nepleťte si však nedostatek smyslu či uspokojení s běžnou rutinou, která je vlastní každému povolání. I rutinní úkony je třeba dělat poctivě a s disciplínou. A za druhé, nestudujte práva jen s cílem stát se ústavními, evropskými či jakými soudci, protože to zdaleka nezávisí jen na vás. Především, není to

Tomáš Langášek na zasedání benátské komise s profesorkou Veronikou Bílkovou a velvyslancem Petrem Válkem [4]

trofej, ale úkol, a už vůbec nejde o ocenění za mimořádné nasazení, úsilí, odbornost či osobnostní kvality. Jsou jejich předpokladem, nikoli však nezbytným. Rozhoduje i náhoda a štěstí, popřípadě i cosi méně vznešeného, protože jde o rozhodnutí lidská a politická se vším všudy. Vždy se někde jinde vyskytují pracovitější, vzdělanější, moudřejší a veskrze vhodnější kandidáti, a možná takovými budete i vy, a přesto na vás neukáží. To ale vůbec nevádí, protože skutečné poklady jsou někde úplně jinde, v tom, co nás přesahuje a co se zrcadlí ve vztazích k druhým lidem, v přátelství, rodině a dětech. Tomu se obětujte, ne pracovní kariéře.

Fotografie

- [1] Tomáš Langášek na zasedání benátské komise, zdroj: soukromý archiv Tomáše Langáška.
- [2] Tomáš Langášek s předsedou Ústavního soudu Kosova Nexhmi Rexhepi, zdroj: soukromý archiv Tomáše Langáška. Upraveno: oříznutí.
- [3] Tomáš Langášek v Benátkách na zasedání Benátské komise, zdroj: soukromý archiv Tomáše Langáška.
- [4] Tomáš Langášek na zasedání benátské komise s profesorkou Veronikou Bílkovou a velvyslancem Petrem Válkem, zdroj: soukromý archiv Tomáše Langáška. Upraveno: oříznutí.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce: Nikola Burdová a Klára Popelková

Univerzální jurisdikce v roce 2024: Pokroky i dvojí standardy

Barbora Bulánková

Univerzální jurisdikce je jedním z mála nástrojů, díky nimž je možné stíhat pachatele nejzávažnějších zločinů bez ohledu na místo spáchání či státní příslušnost. Každoroční zpráva *Universal Jurisdiction Annual Review* (UJAR) poskytuje důležitý přehled o tom, jak státy tuto právní možnost využívají v praxi. Jaký byl v tomto ohledu rok 2024?

Univerzální jurisdikce a proč na ní záleží

Univerzální jurisdikce představuje jeden z nejvýznamnějších principů mezinárodního trestního práva. Umožňuje totiž státům stíhat pachatele těch nejzávažnějších zločinů, ať už jde například o válečné zločiny, zločiny proti lidskosti nebo genocidu, bez ohledu na to, kde byly zločiny spáchány a nehlédě na státní příslušnost obětí i pachatelů. Tento institut je založen na přesvědčení, že tyto zločiny porušují základní hodnoty společnosti, a proto je jejich stíhání odpovědností mezinárodního společenství jako celku.

Zločiny tohoto druhu totiž nejsou pouze útokem na jednotlivce nebo konkrétní státy – představují ohrožení samotných základů mezinárodního práva a civilizované společnosti. Právě proto jsou označovány jako tzv. zločiny *jus cogens* – zločiny proti závazným normám, které nelze nijak zrušit, obejít nebo se od nich odchýlit. Univerzální jurisdikce je důležitým nástrojem v boji proti tomu, aby pachatelé neunikali spravedlnosti jen díky státní příslušnosti či politice.

Tento institut však naráží na politické, diplomatické i právní překážky. Použití univerzální jurisdikce může vyvolávat mezinárodní napětí, zejména pokud se týká vysoce postavených činitelů cizích států.

Známý je například případ bývalého chilského diktátora Augusta Pinocheta, který byl v roce 1998 zadržen ve Velké Británii na základě zatykače vydaného španělskými soudy. Tento případ otevřel zásadní otázky týkající se imunity bývalých hlav států [1], politických dopadů mezinárodního stíhání a vztahu univerzální jurisdikce k procesům národního usmíření, zejména tehdy, hrozí-li narušení křehkého vnitrostátního míru.

Podobně případ belgického zatykače na konžského ministra zahraničí Abdoulaye Yerodia Ndombasiho z roku 2000, který musela Belgie po rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora zrušit. Ten rozhodl, že vydání zatykače na úřadujícího ministra zahraničí bylo v rozporu s mezinárodním právem, protože požíval plné funkční imunity vůči trestní jurisdikci cizích států.

Statistiky: Více odsouzených i nové případy

Rok 2024 přinesl celkem 36 nových případů zahájených na základě univerzální nebo exteritoriální jurisdikce.[2] Celkem bylo odsouzeno 27 osob, a to buď v prvním stupni, nebo v odvolacím řízení. Trestní řízení se týkalo zločinů spáchaných ve 32 různých zemích, přičemž samotná řízení probíhala v 16 státech.

Z hlediska druhů stíhaných činů dominovaly zločiny proti lidskosti (107 případů), následované válečnými zločiny (83) a případy genocidy (25). Zajímavostí je také fakt, že 32 podezřelých bylo ekonomickými aktéry – tedy podnikateli nebo společnostmi podezřelými ze spoluúčasti na mezinárodních zločinech.

Bašár al-Asad i francouzská cementárna

Rok 2024 přinesl řadu zásadních posunů v konkrétních případech vedených na základě univerzální jurisdikce. Argentina například potvrdila používání univerzální jurisdikce i tehdy, jdou-li proti zájmům silných zahraničních aktérů. Argentinské soudy tak v roce 2024 zahájily vyšetřování bývalého kolumbijského prezidenta Álvara Uribe Véleze za tzv. falešně pozitivní případy.[3]

V Argentině pokračuje vyšetřování genocidy Rohingů v Myanmaru, zahájené na základě žaloby organizace BROUK (Burmese Rohingya Organisation UK) z roku 2019. Argentinské státní zastupitelství se zabývá rolí Aun Schan Su Ťij a dalších 25 vysokých civilních i vojenských představitelů režimu za údajné zločiny z roku 2017. V roce 2024 došlo k významnému posunu: státní zástupce požádal argentinský soud o vydání zatykačů a tzv. Red Notices.[4]

Za jeden z nejzásadnějších případů roku 2024 je považován rozsudek švýcarského soudu nad Ousmanem Sonkem, bývalým ministrem vnitra Gambie. Byl odsouzen k 20 letům vězení za zločiny proti lidskosti spáchané v době, kdy působil ve vládě diktátora Yahyi Jammeha. Šlo o mučení, svévolná zadržení, sexuální násilí a další zločiny páchané zejména na politických oponentech.

Francouzský odvolací soud v roce 2024 potvrdil zatykač na syrského prezidenta Bašára al-Asada, a to v souvislosti s jeho odpovědností za chemické útoky z roku 2013 (podrobnosti k jeho případu viz Bulletin léto 2024, s. 12). Soud dospěl k závěru, že použití chemických zbraní je v rozporu s obecně uznávaným mezinárodním právem a jejich použití nelze přičítat k výkonu jeho oficiální funkce.

Soud přitom jasně deklaroval, že funkční imunita hlavu státu nechrání ani pokud jde o mezinárodní zločiny, čímž navázal na předchozí rozhodnutí ve věci syrských představitelů Aliho Mamlouka, Džamila Hassana a Abdela Salama Mahmouda (podrobnosti k jejich případu viz Bulletin léto 2024, s. 12).

Francouzská justice se také zaměřila na obchodní společnosti, které se mohly podílet na zločinech skrze svou činnost v konfliktních oblastech. Pokračují proto dvě vysoce sledované kauzy: banka BNP Paribas je vyšetřována kvůli podezření ze spoluúčasti na genocidě a zločinech proti lidskosti v Súdánu, kde údajně napomáhala režimu financovat nákupy zbraní a vojenské a represivních operace.

Druhý případ se týká cementárenské firmy Lafarge, která podle důkazů financovala ozbrojené skupiny v Sýrii, včetně ISIS, aby mohla během války udržet svou továrnu v provozu. Firma a její bývalí vedoucí pracovníci čelí obvinění z financování terorismu a spoluúčasti na zločinech proti lidskosti (podrobnosti k jejich případu viz Bulletin léto 2024, s. 23).

Tyto případy ukazují, že univerzální jurisdikce není jen teorie, ale skutečný nástroj, který může přinést spravedlnost i tam, kde domácí soudy mlčí a nemožnou nebo nechtějí zasáhnout.

Kritika: Dvoji standardy a geopolitický vliv

Vedle pozitivních příkladů zpráva UJAR zároveň upozorňuje na nerovnováhu a selektivnost při uplatňování univerzální jurisdikce. To подрývá její důvěryhodnost a legitimitu v očích veřejnosti i samotných obětí.

Nejpalčivějším příkladem je podle UJAR selhání států zahájit vyšetřování mezinárodních zločinů spáchaných v Gaze. Ačkoliv se totiž mezinárodní organizace, včetně Mezinárodního trestního soudu (MTS), OSN či palestinských i izraelských lidskoprávních organizací, podílely na rozsáhlém dokumentování závažných porušení mezinárodního humanitárního práva, drtivá většina států tyto podněty ignorovala. Kromě Belgie byly buď zamítnuty (např. ve Francii, Německu či Norsku), nebo zůstaly úplně bez odezvy – a to navzdory předloženým důkazům, včetně videozáznamů (podrobnosti k Belgii viz Bulletin léto 2024, s. 13).

Oproti tomu přístup států k ruské agresi na Ukrajině je diametrálně odlišný. Více než 20 států zahájilo vyšetřování, vznikl společný vyšetřovací tým (Joint Investigation Team) vedený Eurojustem a MTS a proběhla právní harmonizace v několika zemích.[5] Zapojily se i státy bez předchozí aktivní zkušenosti s univerzální jurisdikcí (např. Estonsko, Lotyšsko nebo Litva).

UJAR proto varuje před rostoucím nebezpečím dvojích standardů. Tam, kde státy volí selektivní přístup podle politických sympatií, aliančních vztahů nebo veřejného mínění, univerzální jurisdikce ztrácí svou podstatu. Oběti z Gazy nebo Běloruska mají stejný nárok na spravedlnost jako oběti z Ukrajiny. Rozdílný přístup může vysílat zprávu, že některé životy mají větší cenu než jiné.

Pozitivní trendy

Rok 2024 na druhou stranu ukázal, že univerzální jurisdikce nezůstává jen výsadou několika zemí s dlouhou tradicí stíhání mezinárodních zločinů, ale že se postupně rozšiřuje i do dříve zdrženlivěj-

ších států. Příkladem je Portugalsko, které vůbec poprvé použilo univerzální jurisdikci k odsouzení dvou bratrů za členství v teroristické organizaci ISIS.

Na legislativní úrovni se udály podstatné změny například v Německu, které zpřísnilo postih sexuálního násilí ve válečných konfliktech a posílilo procesní práva obětí, nebo v Dánsku, kde byl přímo do trestního zákoníku zařazen nový oddíl věnovaný válečným zločinům, zločinům proti lidskosti a mučení. V obou případech jde o konkrétní kroky, které mohou z dlouhodobého hlediska zvýšit schopnost těchto států reagovat na závažné zločiny bez ohledu na to, kde byly spáchány.

Závěr

Univerzální jurisdikce i v roce 2024 potvrdila svůj potenciál být hybnou silou tam, kde není spravedlnosti učiněno zadost. Řada průlomových případů, legislativních změn i nových rozsudků ukazuje, že princip „spravedlnosti bez hranic“ se postupně dostává do praxe. Zároveň ale zůstává vystaven silnému politickému tlaku a riziku selektivního uplatňování. Pokud má tento princip nadále fungovat jako skutečný nástroj mezinárodní odpovědnosti, státy musí jednat konzistentně – bez ohledu na to, kdo je pachatelem a kde byl zločin spáchán.

Poznámky

- [1] Britské soudy se musely zabývat otázkou, zda bývalý prezident Pinochet může využívat imunity za činy spáchané během svého mandátu. Nakonec bylo rozhodnuto, že imunita se nevztahuje na mučení, protože jde o čin nepřipustný podle mezinárodního práva – ovšem teprve po ratifikaci příslušné úmluvy.
- [2] Extraterritoriální jurisdikce je zastřešující pojem pro případy, kdy stát uplatňuje trestní pravomoc nad činy spáchanými mimo své území. Do této kategorie spadá univerzální jurisdikce a princip aktivní a pasivní personality – tedy situace, kdy je pachatelem či obětí občan daného státu.
- [3] Zločiny, při nichž kolumbijská armáda v letech 2002–2008 systematicky zabíjela civilisty, aby je následně vydávala za padlé partyzány a vykazovala vyšší úspěšnost boje proti povstalcům.
- [4] Tzv. Red Notices je žádost adresovaná orgánům činným v trestním řízení po celém světě, aby vyhledaly a prozatímně zadržely osobu, která čeká na vydání, předání nebo podobný právní úkon. Žádost je vydávána Interpolem, mezinárodní mezivládní organizací zabezpečující policejní spolupráci v kriminálně-policejní oblasti.
- [5] Sjednání právních rámců jednotlivých států, aby mohly efektivně spolupracovat ve vyšetřování ruské agrese proti Ukrajině – například přizpůsobením trestních zákoníků, zavedením příslušných trestných činů do zákonů, vyjasněním kompetencí soudů apod.

Zdroje

- Broomhall, B. (2003). *International Justice and the International Criminal Court: Between Sovereignty and the Rule of Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Fuchs, J. (2002). Vývoj univerzální jurisdikce pro stíhání pachatelů válečných zločinů v mezinárodním právu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, IV/2002, s. 307-214.
- OHCHR. (2002, říjen). ICJ rejects Belgian arrest warrant for Foreign Minister of Democratic Republic of Congo [tisková zpráva]. Získáno z <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2009/10/icj-rejects-belgian-arrest-warrant-foreign-minister-democratic-republic>.
- TRIAL International. (2025, duben). *Universal Jurisdiction Annual Review 2025*. Získáno z https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2025/04/03_TRIAL_UJAR_2025_FINAL_DIGITAL.pdf.
- TRIAL International. (2025, duben 10). *Universal Jurisdiction Annual Review: New Developments in 2024*. Získáno z <https://trialinternational.org/latest-post/universal-jurisdiction-annual-review-new-developments-in-2024/>.

Libye a Mezinárodní trestní soud: nová kapitola ve vyšetřování válečných zločinů

Tereza Hladíková

Libye po více než dekádě konfliktů oficiálně uznala jurisdikci Mezinárodního trestního soudu k vyšetřování válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Tímto krokem zásadně proměnila dosavadní vztah s touto institucí a otevřela prostor pro důkladné mezinárodní vyšetřování a zajištění spravedlnosti pro tisíce obětí Kaddáfího režimu.

Libye se od roku 2011 potýká s hlubokou politickou a bezpečnostní krizí, která vedla k rozsáhlému rozpadu státních institucí, vzestupu ozbrojených milic a závažnému porušování lidských práv. V zemi došlo k několika ozbrojeným konfliktům mezi soupeřícími frakcemi, které si vyžádaly tisíce obětí z řad civilního obyvatelstva. Absence vymahatelnosti práva a faktické selhání vnitrostátního soudnictví vytvořily prostředí, v němž se násilí stalo každodenní realitou.

Libye není smluvní stranou Římského statutu. Situaci v zemi tudíž Mezinárodnímu trestnímu soudu (MTS) předložila v roce 2011 Rada bezpečnosti OSN. Krátce poté MTS vydal zatykače na vůdce tamního režimu Muammara Kaddáfího a ve stejném roce byla spuštěna vojenská operace NATO s názvem „Unified Protector“ prosazující rezoluce Rady bezpečnosti OSN.[1] V zemi ale vypuklo ozbrojené povstání, jež vyescalovalo v občanskou válku, ve které byl Kaddáfí zabit. Po jeho smrti se země propadla do hluboké bezpečnostní krize s absencí silného státu a přítomností velkého množství různých ozbrojených skupin.

Rada bezpečnosti v hlavní roli

Jurisdikce MTS v Libyi je výjimečná tím, že nevyplyvá z přistoupení k Římskému statutu, ale z rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN. Ta v únoru 2011 schválila rezoluci č. 1970, kterou postoupila situaci v Libyi k vyšetřování MTS. Podle Římského statutu totiž může Rada bezpečnosti předat jakoukoli situaci MTS, a to i v případě, že dotčený stát není smluvní stranou.[2] Tuto pravomoc Rada bezpeč-

nosti dosud využila pouze dvakrát. Prvním případem byla situace v súdánském Dárfúru v roce 2005, druhým případem je Libye.

Jurisdikce vyplývající z rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN může být ovšem problematická kvůli možnému nesouhlasu daného státu s vyšetřováním. Tato situace byla pro Libyi charakteristická až do května 2025, kdy libyjská vláda uznala jurisdikci MTS a přislíbila spolupráci s vyšetřováním minulých i možných budoucích zločinů –Libye totiž uznala jurisdikci MTS až do roku 2027.

Přijetí jurisdikce MTS uprostřed politické krize a obnovených ozbrojených střetů v Tripolisu vyvolává také otázku, jaká motivace stojí za náhlou změnou postoje k MTS. Kritici tento krok vnímají jako politický manévr premiéra Dabaiby, jehož prozatímní vláda čelí veřejnému odporu i opozici z východu země ovládaného maršálem Haftarem. Přijetím jurisdikce MTS může Dabaiba získat podporu mezinárodního společenství, zejména Západu, a prezentovat svou vládu jako legitimního partnera v boji proti beztrestnosti. Zároveň tím může signalizovat ochotu k reformám a distancovat se od milic, které byly s jeho vládou dlouhodobě spojovány.

Z květnového rozhodnutí vlády národní jednoty dobrovolně uzнат jurisdikci MTS vyplývají pro vyšetřování v Libyi konkrétní praktické důsledky. Především to znamená, že libyjské orgány formálně přislíbily spolupráci při klíčových krocích vyšetřování. Jak uvedl žalobce MTS před Radou bezpečnosti OSN, jde o „důležitý krok k obnovení platformy pro kolektivní akci“, přičemž vyjádřil uznání „za odvahu, vůdčí schopnosti a rozhodnutí libyjských orgánů“. Přijetí jurisdikce tak podle něj umožní MTS „posílit důvěru obětí a svědků, kteří se dosud báli spolupracovat“.

Válečné zločiny i zločiny proti lidskosti

Vyšetřování v Libyi se zaměřuje na zločiny spáchané od roku 2011. Jde především o válečné zločiny a zločiny proti lidskosti podle čl. 7 a 8 Římského statutu, konkrétně vraždy, mučení, věznění, nelidské zacházení nebo perzekuce.

Aktuálně se vyšetřování soustředí na čtyři hlavní oblasti. První se týká násilí páchaného během občanské války v roce 2011, především v souvislosti s aktivitou syna Muammara Kaddáfího - Sajfa al-Isláma Kaddáfího. Druhou oblastí jsou zločiny v detenčních zařízeních, které jsou v mnohých

případech ovládnuty kriminálními gangy nebo paramilitárními organizacemi. Třetí se zaměřuje na vojenské operace z let 2014–2020, zejména masové vraždy v Tarhuně, které vyústily ve vydání šesti zatykačů. Čtvrtou oblastí jsou systematické zločiny páchané na migrantech při jejich tranzitu přes Libyi.

Plánované ukončení vyšetřování zatím připadá na začátek roku 2026. Tým MTS má do té doby v plánu shromáždit důkazy, vyslechnout svědky, identifikovat nové podezřelé a předložit případné návrhy na vydání zatykačů. Podle žalobce MTS je klíčem k úspěchu plná spolupráce libyjských úřadů a mezinárodního společenství.

Vydané zatykače

Již během občanské války v roce 2011 MTS vydal mezinárodní zatykače na Kaddáfího a jeho syna, který byl ke konci vlády svého otce de facto druhým nejmocnějším mužem v zemi. Sajf al-Islám Kaddáfí i 14 let po pádu režimu jeho otce stále zůstává na svobodě a soudní proces je tedy na mrtvém bodě. Součástí zatykačů spojených s Kaddáfího režimem je i zatykač na bývalého velitele vojenské rozvědky Abdalláha Sanúsího. Ten byl zatčen v roce 2012 v Mauritánii a poslán zpět do Libye, kde byl souzen libyjskými úřady. V červenci 2015 byl odsouzen k smrti, rozsudek ale zatím nebyl vykonán.

Dalších šest zatykačů bylo vydáno na viníky tzv. Tarhunskeho masakru. Město Tarhuna se v pokaddáfiovské Libyi stalo sídlem milice Kaniyat napojené na známou rodinu Al Kani. Milice ve městě ovládala úřady, soudy, policii i věznice. Během roku 2019 zde byly zavražděny stovky lidí a údajné zločiny obžalovaných obsahují i kruté zacházení, mučení, sexuální násilí a znásilnění.

Nejnovější zatykač se týká Osamy Najima, velitele tripoliské věznice Mitig, kde se měl dopouštět mj. krutého zacházení, mučení, znásilnění nebo vražd. V lednu 2025 byl Najim na základě zatykače MTS zatčen v Turíně. Itálie se však rozhodla poslat ho namísto do Haagu zpět do Tripolisu (blíže k tomu-to incidentu viz březnový Bulletin, s. 10).

Cappaci M. (2025). The ICC in Libya's quagmire. *Justiceinfo*. Získáno z: <https://www.justiceinfo.net/en/146538-icc-libya-quagmire.html>.

Daily Sabah. (2025). Libya acknowledges ICC's authority to investigate war crimes. Získáno z: <https://www.dailysabah.com/world/africa/libya-acknowledges-iccs-authority-to-investigate-war-crimes>.

Human Rights Watch. (2025). Libya: ICC's Role Critical for Justice. Získáno z: <https://www.hrw.org/news/2025/05/14/libya-iccs-role-critical-justice>.

International Criminal Court. (2025). Darfur, Sudan. Získáno z: <https://www.icc-cpi.int/darfur>.

International Criminal Court. (2025). Libya accepts ICC jurisdiction over alleged crimes from 2011 to the end of 2027. Získáno z: <https://www.icc-cpi.int/news/libya-accepts-icc-jurisdiction-over-alleged-crimes-2011-end-2027>.

International Criminal Court. (2025). Libya. Získáno z: <https://www.icc-cpi.int/situations/libya>.

International Criminal Court. (2025). Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC to the United Nations Security Council on the Situation in Libya, pursuant to Resolution 1970 (2011). Získáno z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-united-nations-security-council-situation-libya-o>.

Le Monde. (2023). In Libya, 'the perpetrators of the Tarhuna massacre must not enjoy impunity'. *Le Monde*. Získáno z: https://www.lemonde.fr/en/le-monde-africa/article/2023/12/27/in-libya-the-perpetrators-of-the-tarhuna-massacre-must-not-enjoy-impunity_6381737_124.html.

Zdroje

BBC. (2015). Profile: Abdullah al-Senussi. *BBC*. Získáno z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-17414121>.

Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost

Šimon Komár

Úřad OSN pro lidská práva varuje: úmyslné bránění obyvatelům Gazy v přístupu k humanitární pomoci může představovat válečné zločiny

Od 2. března 2025 blokovaly izraelské úřady přístup humanitární pomoci ze strany OSN a mezinárodního společenství do Pásma Gazy. Představitelé Izraele blokádu odůvodňovali zejména tím, že humanitární pomoc je zneužívána a rabována příslušníky hnutí Hamás. Izraelské úřady požadovaly větší možnost kontroly nad distribucí humanitární pomoci do Gazy. Za tímto účelem byla na konci května zřízena Humanitární nadace pro Pásmo Gazy (GHF). GHF je organizována soukromými subjekty ze Spojených států a její akce v Gaze mají být střeženy izraelskými jednotkami. Jinou humanitární pomoc izraelské úřady do Pásma Gazy stále zpravidla nepouštějí.

Tento způsob humanitární pomoci kritizují orgány OSN a jiné organizace, které se o zlepšení humanitární situace v Gaze snaží dlouhodobě. Podle nich pomoc, která je přímo či nepřímo napojena na jednu ze stran konfliktu, odporuje principům nestrannosti a nezávislosti.

Na začátku června se objevilo několik zpráv o útocích izraelských jednotek na civilisty snažící se dostat k humanitární pomoci. Útoky se odehrály několik dní po sobě a měly při nich být zabity desítky civilistů. Vysoký komisař OSN pro lidská práva uvedl, že takové útoky mohou konstituovat válečné zločiny a je potřeba je nezávisle vyšetřit. Obyvatelé Gazy jsou podle úřadů OSN stále v akutním nebezpečí hladomoru a jsou tak nuceni volit mezi hladověním, nebo riskováním svých životů ve snaze dostat se k humanitární pomoci.

Vyšetřovací komise pro Ukrajinu došla k závěru, že se Rusko dopustilo válečných zločinů a zločinů proti lidskosti v Chersonské oblasti

Nezávislá vyšetřovací komise pro Ukrajinu (Komise) ve své zprávě z 28. května 2025 uvedla, že

se ruské ozbrojené síly dopustily zločinů proti lidskosti v podobě vražd a válečných zločinů v podobě úmyslných útoků směřujících proti civilistům. Komise zdokumentovala útoky dronů v rozsáhlých oblastech v okolí města Cherson, při nichž bylo zabito téměř 150 civilistů. Chersonská oblast je přitom nárokována Ruskou federací v rámci jednání o ukončení války. Zpráva uvádí, že útoky dronů byly rozsáhlé a systematické, prováděné jako součást koordinované státní politiky.

Pachatelé útoků podle Komise použili komerční, na dálku ovládané drony, na které byly připojeny výbušniny. Některé drony nesly také videokamery, snímající průběh útoku. Videozáznamy z některých těchto kamer byly později zveřejněny na několika ruských účtech na síti Telegram. Z videí je podle Komise zřejmé, že pachatelé věděli, že útočí na civilní cíle. Oběťmi byly především muži, ale také ženy a děti.

Útoky probíhaly podle stejného nebo podobného vzorce, a stejného modu operandi, což dle Komise svědčí o tom, že byly plánované, řízené a organizované. Zároveň také nejsou známy žádné zprávy, které by svědčily o tom, že by ruské orgány podnikaly kroky k zabránění a trestání těchto útoků. V Chersonské oblasti stále probíhají intenzivní boje.

Francie podala u Mezinárodního soudního dvora žalobu na Írán z důvodu zadržování dvou francouzských státních příslušníků

Již přes tři roky Írán zadržuje dva francouzské státní příslušníky, Cécile Kohlerovou a jejího přítele Jacquesa Parise, kteří Írán údajně navštívili jako turisté. Francie viní Írán z toho, že záměrně obviňuje a zadržuje občany Francie cestující do Íránu proto, aby nutil Francii k jednání o vydání některých íránských teroristů výměnou za zadržené Francouze.

Francie v žalobě navrhuje, aby Mezinárodní soudní dvůr shledal, že Írán porušuje článek 36 Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích. Porušení se Írán měl dopustit tím, že neprodleně neoznámil zadržení francouzských státních příslušníků a také neumožnil francouzským úřadům dostatečnou komunikaci se zadrženými osobami. Dále Francie žádá propuštění obou zadržovaných osob.

Žalobě předcházelo také vydání zprávy a varování zvláštní zpravodajky OSN pro mučení, v nichž

upozorňuje na rostoucí tendence některých států využívat politiky braní rukojmích a zadržování osob. V této zprávě jmenuje například právě Íránskou islámskou republiku. Zadržené osoby si podle ní často odnáší doživotní traumata z dlouhodobého věznění nebo dokonce mučení.

Zdroje

- Baradhan, D. (květen, 2025). France sues Iran at ICJ for holding two French nationals hostage. Juristnews. Získáno z: <https://www.jurist.org/news/2025/05/france-sues-iran-at-icj-for-holding-two-french-nationals-hostage/>.
- Burke, J. (červen, 2025). At least 37 Palestinians killed in Gaza food site shooting, local authorities say. The Guardian. Získáno z: <https://www.theguardian.com/world/2025/jun/16/gaza-food-centre-shooting-israel-ghf>.
- Charita Česká republika. (květen, 2025). Lidé v Gaze umírají hladu. Izraelská blokáda humanitární pomoci hrozí genocidou. Svet.charita.cz. Získáno z: <https://svet.charita.cz/aktuality-svet-charita/lide-v-gaze-umiraji-hlady-izraelska-blokada-humanitarni-pomoci-hrozi-genocidou/>.
- Le Poidevin, O. Farge, E. (červen, 2025). Wilful restriction on Gaza food aid may constitute war crime, says UN rights office. Reuters. Získáno z: <https://www.reuters.com/world/middle-east/wilful-restriction-gaza-food-aid-may-constitute-war-crime-says-un-rights-office-2025-06-03/>.
- Melkozerova, V. (květen, 2025). Russia committed war crimes against civilians in Ukraine's Kherson region, UN concludes. Politico. Získáno z: <https://www.politico.eu/article/russia-war-crime-civilian-ukraine-kherson-region-united-nations/>.
- Seznam zprávy. (květen, 2025). Nová humanitární organizace v Gaze zahájí svou činnost do konce května. seznamzpravy.cz. Získáno z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-nova-humanitarni-organizace-v-gaze-zahaji-svou-cinnost-do-konce-kvetna-276680>.
- United Nations Human rights office of the high commissioner. (červen, 2025). OPT: Attacks around aid distribution site in Gaza. UN press releases. Získáno z: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/06/opt-attacks-around-aid-distribution-site-gaza>.
- United Nations Human Rights office of the high commissioner. (březen, 2025). „Hostage-taking is a cruel game“, Special Rapporteur on torture calls for immediate release of hostages worldwide. OHCHR. Získáno z: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/03/hostage-taking-cruel-game-special-rapporteur-torture-calls-immediate-release>.
- Zpráva vyšetřující Komise OSN pro Ukrajinu. (květen, 2025). Document n. A/HRC/59/CRP.2. Human Rights Council. Získáno z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/a-hrc-59-crp2-en.pdf>.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Vedoucí sekce: Tomáš Opat a Natálie Dřínovská

ESLP: Správní orgány nemusí povolovat změnu jména, pokud je neobvyklé

Nga Thi Nguyen

V rozsudku Sahiner proti Rakousku Evropský soud pro lidská práva (ESLP) neshledal porušení základních práv stěžovatelky, které matriční úřady odmítly změnu křestního jména. ESLP nechává státům v této otázce široký prostor pro uvážení, a proto posoudil rakouskou vnitrostátní praxi povolování jmen jako legitimní.

Skutkové okolnosti případu

Stěžovatelka Sahiner se narodila v roce 1996 v Rakousku. Otec jí zvolil křestní jméno Özlem, které je tureckého původu, matka však trvala na jméně Lemilia. I přes odlišné rodné jméno byla stěžovatelka od narození mezi příbuznými a přáteli známa jako Lemilia. Rodiče stěžovatelky se posléze rozvedli a s otcem se vůbec nestýkala, a proto zažádala místní úřady o změnu křestního jména na jméno Lemilia.

Úřad v Innsbrucku stěžovatelku již na začátku informoval, že jméno Lemilia nebylo zaznamenáno v žádné databázi se seznamem jmen. Konzultoval také jazykovědnou instituci, která potvrdila, že jméno Lemilia neexistuje, a to ani v italštině či ve španělštině. Podle platné právní úpravy tedy úřady nemohly změnu jména povolit, protože nesplňuje podmínku „obvyklosti“.

Podle čeho orgány posuzují, zdali je jméno obvyklé?

Zákon mimo jiných podmínek vyžaduje, aby jméno člověka bylo „obvyklé“ (něm. gebräuchlich). Dále však nevysvětluje, jak tento pojem v praxi vykládat, a je tedy na uvážení úřadů, zdali jméno povolí či nikoli. Stěžovatelka tvrdila, že jméno je obvyklé

ve světě, což podložila snímky z internetového vyhledávání, konkrétně profily osob na sociálních sítích se jménem Lemilia a řidičským průkazem ženy z Brazílie.

I přesto matriční úřad její žádost zamítl, s čímž se ztotožnily i odvolací orgány, a poté také ústavní a nejvyšší správní soud. Orgány pojem obvyklosti vykládají jako vlastnost jména, které má určitou úroveň četnosti, běžnosti a významu ve společnosti. Důkazy užití jmen v zahraničí orgány nepovažovaly za relevantní, protože například v Latinské Americe pro povolování jmen neplatí tak přísné podmínky.

Vrcholné soudy potvrdily, že jméno Lemilia není rozšířené v Rakousku ani v zahraničí, takže nesplňuje nutnou podmínku pro jeho povolení. Doplnily, že je nutné, aby křestní jméno mělo reálný odkaz ve společenském vývoji jmen a že je nežádoucí, aby si jméno lidé volně vymýšleli.

Právo na soukromý a rodinný život

Stěžovatelka podala stížnost k ESLP, ve které namítala porušení čl. 8 a čl. 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, tedy porušení práva na soukromý a rodinný život a zákazu diskriminace. Stěžovatelka tvrdila, že zásah ze strany úřadů nebyl nezbytný v demokratické společnosti a odkazovala se na předchozí judikaturu, kdy ESLP shledal porušení základních práv v souvislosti s nepovolením změny jména.

ESLP nejprve odlišil případ stěžovatelky od jiných podobných případů. Soud vyzdvihl zejména to, že jméno Lemilia v Rakousku vůbec neexistuje, a proto jiné případy, ve kterých se jednalo o povolení již existujících jmen, analogicky aplikovat nemohl.

Soud v případě stěžovatelky konstatoval, že vnitrostátní orgány požívají široký prostor pro uvážení vzhledem k tomu, že mezi členskými státy Rady Evropy neexistuje jednotný konsenzus v praxi povolování změny jmen. Praxe států se od sebe totiž velmi liší na základě historických, jazykových, náboženských a kulturních faktorů. Soud tedy

nechal Rakousku kompletní svobodu v nastavení podmínek pro změnu jména. Zároveň zdůraznil, že jeho úkolem není nahradit rozhodování správních orgánů, ale pouze zkoumat, zdali výkon moci úřady porušuje základní práva. V tomto případě k porušení nedošlo, protože vnitrostátní orgány spravedlivě vyvážily ochranu veřejného zájmu nad individuálním zájmem stěžovatelky.

Zákaz diskriminace

Stěžovatelka také namítala nerovné zacházení ve srovnání se situacemi, kdy si osoby narozené v zahraničí po imigraci do Rakouska mohou ponechat své původní jméno, a tedy hypoteticky i jméno Lemilia. ESLP zde také neshledal porušení čl. 14, protože proces úřední změny jména a proces naturalizace nejsou srovnatelnými situacemi. Podle Soudu stěžovatelka přesvědčivě nevysvětlila analogickou či jinak relevantní podobnost mezi svou situací jakožto osobou narozenou v Rakousku žádající o změnu jména, a lidmi narozenými v zahraničí, kteří by byli v souladu s jinými zákony a pod jinou jurisdikcí pojmenováni Lemilia.

Kritické zhodnocení rozsudku

Ačkoli je postoj ESLP k danému případu poměrně předvídatelný a nelze od něj očekávat velký zásah do vnitrostátního správního rozhodování, je přesto jeho omezená lidskoprávní argumentace velkým zklamáním.

Rakouská vláda jako legitimní cíl omezení uvedla zajištění přesné registrace jmen v populaci a ochranu osobní identifikace. Dále dodala, že si stěžovatelka mohla vybrat jakékoli jiné jméno, např. Emilia. Přestože soudy s odůvodněních krátce zmínily význam jména pro formování identity člověka, nedokázaly se vžít do situace stěžovatelky a bagatelizovaly důležitost úřední změny jména i v každodenních životních situacích, tedy mimo styk se státními orgány.

Rakouský zákon mimo neobvyklá jména zakazuje také jména, která jsou směšná či urážlivá, anebo taková, která vytvářejí pochybnosti o pohlaví člověka. Jméno Lemilia nesplňovalo pouze podmínku obvyklosti, a proto se jeví jako nepřiměřeně přísné změnu jména nepovolit. Argument vlády o ochraně veřejného zájmu není přesvědčivý vzhledem k tomu,

že pro stát není příliš zatěžující jméno do seznamu jmen přidat. Pro stěžovatelku je naopak velmi náročné žít se jménem, se kterým se neztotožňuje.

Po rakouských orgánech samozřejmě nelze požadovat, aby vyhověly každému žadateli o změnu jména nebo aby úplně změnily současnou právní úpravu. Je však vhodné se zamyslet, jaký je smysl a účel omezení změny jména a zdali stát již příliš nezasahuje do autonomie jednotlivce.

Zdroje

Evropský soud pro lidská práva (2025). Rozsudek ve věci *Sahiner proti Rakousku*. Dostupné z <https://hudoc.echr.coe.int/en-g?i=001-243364>.

Proti právům ve jménu suverenity?

Alexandra Eštoková

Dopis hlav devíti států EU, které žádají „novou a otevřenou debatu o výkladu Evropské úmluvy o lidských právech“ se zřetelem na migraci, vyvolal v mezinárodním společenství obavy z oslabení rovnosti a univerzality lidských práv, hrozbu politizace soudu a ohrožení právního státu.

Dopis

Dne 22. května 2025 vydala koalice devíti evropských států, vedená Dánskem a Itálií, otevřený dopis, v němž vyzývá k posunu v interpretačním přístupu Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) v oblasti migrace v případech týkajících se nelegální migrace a vyhošťování cizinců, kteří se dopustili trestných činů

Dopis byl zveřejněn na závěr bilaterálního setkání mezi dánskou premiérkou Mette Frederiksen a italskou premiérkou Giorgiou Meloni. K dopisu se připojilo také dalších sedm členských států EU: Rakousko, Belgie, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Polsko a Česká republika. Přestože Dánsko vede sociálnědemokratická vláda, její migrační politika je označována za „mimořádně restriktivní“. Stejně tak Meloniová od jejího nástupu do úřadu v roce 2022 prosazuje tvrdý postup proti migraci.

Dopis začíná opětovným potvrzením odhodlání signatářů hájit „evropské hodnoty, právní stát a lidská práva“, přičemž tento závazek vychází z myšlenky „nedotknutelné důstojnosti každého jednotlivce“. Zároveň připomíná význam mezinárodního práva a úlohu klíčových multilaterálních organizací, jako jsou OSN, EU a NATO. Krátce nato však přichází výzva k revizi stávajících pravidel, konkrétně k zamýšlení nad tím, „nakolik mezinárodní úmluvy odpovídají dnešním výzvám“.

Signatáři s odkazem na historické souvislosti tvrdí, že podmínky, za nichž byla Evropská úmluva o lidských právech vytvořena po druhé světové válce, se zásadně liší od situace dnešní Evropy. Za nový a mimořádně složitý problém označují zejména nelegální migraci. Kritizují přítomnost migrantů, kteří se podle nich odmítli integrovat a žijí v uza-

vřených komunitách mimo většinovou společnost, přičemž naznačují spojitost mezi nelegální migrací a kriminalitou. Jakékoli snahy o zpřísnění migrační politiky proto vítají.

Až v této části dopisu se objevuje zmínka o ESLP, který je zde vykreslen jako překážka v řešení popisovaných problémů. Podle signatářů soudní výklad Úmluvy zašel příliš daleko ve srovnání s původním záměrem jejího přijetí. Zdůrazňují, že ochrana bezpečnosti a pořádku pro „drtivou většinu řádně se chovajících občanů“ musí být na prvním místě.

Z textu vyplývají tři konkrétní požadavky: (i) aby státy měly větší volnost při vyhošťování cizinců, kteří se dopustili trestných činů; (ii) aby měly širší možnosti sledovat osoby, které sice nelze vyhostit, ale dopustily se trestné činnosti; (iii) aby se zvýšila schopnost států bránit se proti zneužívání migrace jako politického nástroje, zejména na hranicích s nepřátelskými státy.

Diskuse

Tento dopis vyvolal značnou odezvu mezi mnoha evropskými odborníky na lidská práva. Byl zevrubně analyzován na odborných právních blozích a rovněž se stal terčem kritiky řady lidskoprávních nevládních organizací, z nichž některé jej označily například za „popření hodnot, které podkopává samotné základy právního státu“. Podle názoru těchto autorů je tento dopis pozoruhodný přinejmenším ve třech ohledech:

Za prvé, je zde odkaz na určitý hodnotový žebříček, který je v rozporu s dosavadním právním výkladem lidských práv: „Podle našeho názoru je bezpečnost a ochrana obětí a drtivé většiny řádně se chovajících občanů zásadním a rozhodujícím právem. A obecně by měla mít přednost před jinými hledisky.“ Právě toto tvrzení může být nejvíce znepokojivým signálem, který dopis vysílá. Už samotná povaha soudního rozhodování v oblasti lidských práv totiž zahrnuje vyvažování různých práv a zájmů. Žádné jednotlivé právo nemá absolutní prioritu nad jiným a otázky veřejné bezpečnosti a ochrany společnosti do tohoto procesu běžně vstupují.

ESLP opakovaně uznal, že ochrana obyvatelstva a boj proti kriminalitě představují legitimní cíle, jak ostatně stanoví i více ustanovení samotné Úmluvy, a že státy mají v těchto otázkách určitý prostor

k rozhodování. Nicméně jakýkoli zásah musí vždy odpovídat lidskoprávním standardům. Výroky z dopisu, které naznačují, že existují práva nebo lidé nadřazení jiným, jsou v rozporu s klíčovým principem rovnosti práv a lidské rovnosti obecně. Přestože kriminalita představuje vážný a reálný problém, nelze při jejím řešení mimochodem narušovat základní principy lidských práv, nejen kvůli riziku postupného oslabování těchto práv ale zejména kvůli tomu, že lidská práva musí platit pro všechny, včetně těch, kteří jsou ve společnosti vnímáni jako nejméně hodní ochrany. Skutečnost, že dopis hovoří o tom, že judikatura ESLP chrání v některých případech „nesprávné osoby“ (tj. cizince odsouzené za trestné činy), je v tomto ohledu výmluvná a z pohledu ochrany lidských práv i potenciálně nebezpečná.

Za druhé, tento dopis lze chápat jako veřejný a přímý zásah, jehož cílem je narušit autoritu Štrasburského soudu. Generální tajemník Rady Evropy Alain Berset na něj reagoval 24. května, kdy připomněl, že ESLP není žádným vnějším subjektem, ale právním pilířem samotné Rady Evropy, instituce, kterou si členské státy samy vytvořily vlastním svrchovaným rozhodnutím. Jak Berset zdůraznil, „zatímco debata je zdravá, politizace soudu není, a v právním státě by žádná soudní instituce neměla čelit politickému tlaku.“

Úlohou ESLP není jen vyvažovat mezi státními zájmy a právy jednotlivců, ale především hájit univerzální závazek, který Úmluva představuje. Potvrzení „nedotknutelné důstojnosti jednotlivce“ zde neslouží jako prázdné heslo, naopak tvoří zásadní ochranný prvek proti tendencím vylučovat z ochrany ty, kteří jsou společensky označováni za nehodné či nežádoucí. Princip univerzality lidských práv pak neznamená, že by ochrana některých musela probíhat na úkor jiných, zajišťuje však rovný standard pro všechny a slouží jako bariéra proti svévoli a selektivnímu přístupu. Tím, že byl dopis zveřejněn, daly zúčastněné vlády najevo svůj postoj v rámci širšího evropského právního rámce. Nicméně pokusem o ovlivnění právního výkladu prostřednictvím veřejného tlaku riskují politizaci instituce, jejíž autorita a důvěryhodnost jsou založeny právě na její nezávislosti.

Za třetí, tento dopis podává zkreslený obraz judikatury ESLP. Rozhodovací praxe ESLP v oblasti migrace totiž historicky staví na respektu k suverenitě států jako na výchozím principu. Tento princip lze

omezit jen výjimečně a pouze za pečlivě stanovených podmínek. Případy týkající se migrace proto zpravidla začínají potvrzením suverénního práva členských států regulovat vstup a pobyt cizinců.

Mezi nejvýznamnější rozhodnutí ESLP v oblasti migrace patří například *Soering proti Spojenému království* (1989), v němž ESLP zakázal vydání stěžovatele do země, kde by mu hrozilo nelidské či ponižující zacházení. Je však nutné zmínit, že zásada non-refoulement (zákaz vracení migrantů), která byla v tomto případě aplikována, nepředstavuje standard, ale spíše výjimečné pravidlo. Tato zásada se totiž uplatní pouze tehdy, hrozí-li reálné riziko závažného porušení základních práv, například porušení zákazu mučení či práva na život. V ostatních situacích se práva migrantů zpravidla vyvažují s důvody veřejného pořádku a národní bezpečnosti.

Ve světle často opakované kritiky, že Úmluva brání vyhošťování nebezpečných pachatelů, je přitom důležité připomenout, že ESLP v řízeních vedených podle článku 8 (právo na soukromý a rodinný život) zpravidla poskytuje vnitrostátním orgánům značný prostor pro uvážení. Děje se tak zejména prostřednictvím tzv. procesního přezkumu, v jehož rámci Soud klade důraz především na kvalitu a důkladnost rozhodovacího procesu v daném státě – nikoli primárně na hmotněprávní výsledek.

Od rozhodnutí ve věci *Ndidi v. Spojené království* z roku 2017 se ESLP opakovaně vyjadřuje v tom smyslu, že pokud dojde ke střetu mezi právem migranta na soukromý a rodinný život a veřejným zájmem na jeho vyhoštění, musí pro zásah Soudu existovat „závažné důvody“, aby mohl přehodnotit rozhodnutí vnitrostátních orgánů. Tento přístup však předpokládá, že vnitrostátní instituce posoudily případ podle zásad stanovených judikaturou Soudu a řádně zvážily zájmy jednotlivce v kontextu ochrany veřejnosti jako celku.

Zdroje

- Buyse A. (2025, květen, 23). Nine States Call for 'Open-Minded Conversation' on ECHR and Migration. Získáno z: <https://www.echrblog.com/2025/05/nine-states-call-for-open-minded.html>.
- Çalı B. (ed). (2021). *Migration and the European Convention on Human Rights*. Migration and the European Convention on Human Rights. Oxford: Oxford University Press.
- Chinnéide, H. a Sevrin E. (2025, červen, 17). Restoring Balance: A Critical Response to the Open Letter on Migration and Human Rights [příspěvek na blogu]. Získáno z: <https://strasbourghservers.com/2025/06/17/restoring-balance-a-critical-response-to-the-open-letter-on-migration-and-human-rights/>.

Hilpold, P. (2025, květen, 30). Challenging Strasbourg [příspěvek na blogu]. Získáno z: <https://verfassungsblog.de/may-2025-letter-and-the-pushback-against-the-european-court-of-human-rights/>.

Steininger, S. (2025, červen, 2). What Are Human Rights For? [příspěvek na blogu]. Získáno z: <https://verfassungsblog.de/letter-human-rights-european-court-migration/>.

Aktuality evropské sekce

Caroline Bindáčová

Ombudsmanka kritizuje Komisi za opomenutí lidskoprávního hodnocení dohody s Tuniskem

Evropská veřejná ochránkyně práv Emily O'Reilly dospěla k závěru, že Evropská komise jednala v rozporu s požadavky transparentnosti a odpovědného řízení, když před podpisem migrační dohody s Tuniskem neprovedla žádné formální hodnocení dopadů na lidská práva (tzv. HRIA).

Memorandum o porozumění z července 2023 stanoví spolupráci na potírání nepravdivé migrace a posílení hraničních kontrol. Ombudsmanka poukázala na to, že Komise sice tvrdila, že rizika zvažovala v rámci jiných interních procesů, tato posouzení však nebyla veřejně doložena ani poskytnuta na žádost úřadu ombudsmana.

Podle rozhodnutí ochránkyně práv tak nebyla dodržena povinnost Komise postupovat otevřeně a předvídatelně zejména v otázkách, které mohou mít závažný dopad na základní práva migrujících osob. O'Reilly doporučila, aby Komise u všech podobných dohod napříště zajistila samostatné a zřejmé posouzení lidskoprávních dopadů. Tento přístup má podle ní posílit veřejnou důvěru v to, že vnější migrační politika EU odpovídá hodnotám Unie a jejím mezinárodním závazkům.

Padělané doklady nejsou automatickým důvodem k zamítnutí azylu, rozhodl Soudní dvůr

Soudní dvůr Evropské unie (SDEU) vydal 11. června 2025 přelomový rozsudek ve věci C-460/23 (*Kinsa*), který se týká vstupu cizince na území EU za pomoci falešných dokladů a vztahu této skutečnosti k právu na azyl. V dané věci vstoupila žadatelka s padělanými doklady do Itálie společně se svou nezletilou dcerou a neteří, o kterou pečovala. Za tento čin byla trestně stíhána.

Italský soud předložil Soudnímu dvoru otázku, zda může být žadatelka o mezinárodní ochranu automaticky vyloučena z posuzování o udělení ochrany pouze kvůli způsobu svého vstupu. SDEU ve svém

rozsudku uvedl, že samotné použití padělaných dokladů nemůže být důvodem pro zamítnutí žádosti o azyl, pokud byl vstup motivován ochranou života a zájmů nezletilých osob.

Tento rozsudek tak posiluje zásadu proporcionality a lidského přístupu při posuzování žádostí o mezinárodní ochranu. Současně připomíná, že migrační právo Unie musí být vykládáno s ohledem na základní práva, včetně práva na rodinný život a nejlepší zájem dítěte.

Rozsudek má zásadní význam pro budoucí praxi azylových orgánů i soudů v členských státech. Potvrzuje, že i formálně nezákonný vstup může být oprávněný v kontextu ochrany lidských práv, zvláště pokud jde o zranitelné osoby. V době přísnějších migračních politik je tak toto rozhodnutí výrazným posílením humanitárního přístupu.

Soudní dvůr označil španělský důchodový příspěvek výlučně pro ženy za diskriminační

Soudní dvůr EU v rozhodnutí ze dne 16. května 2025 ve spojených věcech C-623/23 a C-626/23 (*Melbán a Sergamo*) potvrdil, že španělský systém důchodových příspěvků, který zvýhodňuje výhradně ženy, porušuje unijní právo. Případ se týkal stížnosti dvou mužů, kterým byl odepřen příspěvek k důchodu na základě toho, že nejsou matkami, ačkoliv splňovali všechny ostatní podmínky.

Soudní dvůr uznal, že opatření zaměřená na odstranění genderových nerovností jsou legitimní. Nicméně pokud zákon výslovně vylučuje otce, kteří splňují objektivní kritéria pro získání příspěvku, jedná se o přímou diskriminaci na základě pohlaví. Unie sice připouští pozitivní opatření na podporu žen, nesmějí však vést k bezpodmínečnému vyloučení druhého pohlaví.

Soud zároveň uvedl, že přiznání příspěvku otci, který splňuje stanovené podmínky, nemusí automaticky vést k jeho odebrání matce. Pokud však vnitrostátní právní úprava umožňuje příspěvek vyplatit pouze jednomu rodiči – například tomu, kdo pobírá nižší důchod – může v praxi dojít ke změně příjemce. Podle Soudního dvora je pak na vnitrostátním soudu, aby v každém konkrétním případě posoudil, zda lze příspěvek zachovat i pro matku.

Tento rozsudek přináší důležité implikace pro tvorbu sociální legislativy v EU. Zároveň odráží trend, v němž se důraz na rovnost pohlaví vyvažuje požadavkem na nediskriminaci mužů – zvláště v oblasti rodičovských a důchodových práv. Pro Španělsko to znamená nutnost přehodnotit stávající právní úpravu tak, aby vyhovovala evropským standardům rovnosti.

Zdroje

- Evropská veřejná ochránkyně práv. (2024, duben). *Rozhodnutí o tom, jak hodlá Evropská komise zaručit dodržování lidských práv v souvislosti s memorandem o porozumění mezi EU a Tuniskem (OI/2/2024/MHZ)*. Získáno z: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/decision/cs/193851>.
- Diario La Ley. (2025, květen) *España: La regulación del complemento de pensión para reducir la brecha de género sigue siendo discriminatoria*. Získáno z: <https://diariolaley.laleynext.es/dll/2025/05/19/espana-la-regulacion-del-complemento-de-pension-para-reducir-la-brecha-de-genero-sigue-siendo-discriminatoria>.
- Soudní dvůr Evropské unie. (2025, květen). *Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 16. května 2025 ve spojených věcech C-623/23 a C-626/23 Melbán a Sergamo*. Získáno z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=299640&pageIndex=o&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1>.
- Soudní dvůr Evropské unie. (2025, červen). *Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 11. června 2025 ve věci C-460/23 Kinsa*. Získáno z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=292051&pageIndex=o&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=101667>.
- Peers, S. (2025, červen). *A candle in the dark: CJEU rules against automatic refusal of asylum based on criminal charges*. Získáno z: <https://eulawanalysis.blogspot.com/2025/06/a-candle-in-dark-cjeu-rules-against.html>.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Vedoucí sekce: Michaela Luzio Stenzel a Radek Tesař

Nová vláda v Sýrii: naděje na změnu či ne?

Nelly Vondrová

Navzdory novému politickému vývoji v zemi a částečnému uvolnění hospodářských sankcí ze strany některých států a mezinárodních organizací zůstává humanitární situace v Sýrii nadále velmi komplikovaná. Přestože změna režimu přinesla naději na vznik podmínek pro nezávislou humanitární činnost a obnovu klíčové infrastruktury, řada předchozích omezení i nadále přetrvává...

Představení nové vlády

Za vlády prezidenta Bašara al-Asada, který byl ve funkci posledních 24 let, byla veškerá humanitární činnost striktně kontrolována syrskými úřady. Mezinárodní nevládní organizace byly nuceny koordinovat své aktivity a pro svou činnost musely získávat povolení. Organizace musely působit buď pod hlavičkou Syrského arabského červeného půlměsíce (SARC) nebo Nadace pro rozvoj Sýrie (STD).

To umožňovalo Asadově vládě zneužívat humanitární pomoc pro politické účely. Tento postup značně narušoval efektivitu nevládních humanitárních organizací působících v zemi. S nástupem nové vlády zástupce ředitele pro Blízký východ nevládní organizace Human Rights Watch (HRW), Adam Coogler, naznačil možnost změny a vzniku prostředí, které by umožňovalo nezávislou humanitární činnost.

Současná vláda je od března tohoto roku vedena prezidentem Ahmadem al-Ša'ráem. Vládnout v zemi bude následujících pět let. Po této době se uskuteční volby na základě nové ústavy. Do nových voleb má však aktuální prezident plné pravomoci při formování zákonodárné, výkonné a soudní moci. Právě proto je vláda označována jako přechodná.

Nový prezident má jedinečnou příležitost se od minulého zřízení distancovat. Ukázkou snahy o změnu je i jmenování ženy ve vládě. Jedná se o ministryni práce a sociálních věcí Hind Kabavátovou, která patřila mezi silné odpůrkyně předchozího režimu. Kromě Kabavátové tvoří vládu řada nejbližších Šarových spolupracovníků.

Navzdory tomuto pokroku však al-Ša'rá budí kontroverze v souvislosti s otázkou zajištění ochrany menšin. V březnu se totiž rozpoutalo sektářské násilí v oblasti západního pobřeží, a to převážně vůči alavitské menšině, k níž patřil také Bašar al Asad. Násilí a cílené zabíjení, které si vyžádalo stovky obětí, šokovalo celý svět a prohloubilo tamní humanitární krizi. Americký ministr zahraničí Marco Rubio dokonce varoval, že události mohou vést k obnovení občanské války.

Ekonomické problémy: reakce v podobě zrušení hospodářských sankcí vůči Sýrii

Současná vláda se potýká s hlubokými ekonomickými problémy v důsledku desetiletého konfliktu, mezinárodních sankcí a zničené infrastruktury. Sýrie se spoléhá na zahraniční podporu. Té však nejsou nakloněny všechny země. Spojené státy americké například na začátku roku 2025 náhle ukončily financování organizací poskytujících humanitární pomoc a hájících lidská práva v zemi.

Pozitivní efekty by naopak mohlo přinést květnové zrušení hospodářských sankcí ze strany EU, k němuž Unie přistoupila v rámci podpory politické transformace a obnovy země po pádu bývalého režimu. Změna proběhla na základě politické dohody všech ministrů zahraničí členských zemí a představuje unijní podporu nové vlády.

Na sankčním seznamu však nadále zůstaly osoby a subjekty spojené s Asadovým režimem. V platnosti byla ponechána také opatření spojená s otázkami bezpečnosti. Nedochází však jen k rušení dříve uvalených sankcí, ale i přijímání nových. Ty směřují především proti jednotlivcům či subjektům zapojeným do vlny násilí, která zemi postihla v březnu tohoto roku.

Rozhodnutí EU a Spojeného království zmírnit sankce přivítala i Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). Ta označila uvolnění sankcí za zásadní krok a příležitost pro Sýrii k obnově a budování míru. Dle generální ředitelky organizace Amy Popeové je zrušení sankcí pro milion vysídlených Syřanů poselstvím naděje.

OSN odhaduje, že syrská ekonomika přišla během čtrnáctileté občanské války o více než 800 miliard dolarů. Podle zprávy Rozvojového programu OSN (UNDP) by se při současném tempu růstu nicméně nemusela země vrátit na úroveň HDP z předválečného období dříve než v roce 2080.

Uvolnění sankcí, týkajících se přibližně 15 miliard dolarů ve zmrazených aktivech a obchodních opatřeních, by se podle IOM mohlo využít na klíčové investice. Ty by mohly směřovat do infrastruktury a podpořit oživení tamního hospodářství.

Přetrvávající problémy z minulého režimu

Od pádu Asadovy vlády se do vlasti vrátilo půl milionu uprchlíků a dalších 1,5 milionu vnitřně vysídlených osob se přesunulo zpět do svých původních domovů. Lidé se však musí potýkat se zničenou infrastrukturou a s výraznou chudobou. Generální ředitelka IOM zdůrazňuje potřebu nejen možnosti návratu do země, ale také poskytnutí dostatečného množství finančních prostředků, které by napomohly navráceným lidem žít v bezpečí a důstojnosti.

Více než 16,5 milionu Syřanů je závislých na humanitární pomoci. To je přitom téměř 70 % populace této země. Důvodem může být pokračování obdobného postupu, jaký v minulosti uplatňovala i Asadova vláda. Podle vyjádření zástupce HRW působícího v Damašku, stávající systém i nadále negativně ovlivňuje nezávislost působení humanitárních organizací. Mohou za to i některé nové požadavky současné vlády.

Přísná registrační a provozní pravidla omezují schopnost humanitárních organizací rozšířit své aktivity. Ačkoli vláda vyjádřila ochotu spolupracovat se zahraničními nevládními organizacemi, administrativní a byrokratické překážky jejich činnost nadále ztěžují.

Mezinárodní nevládní organizace jsou nuceny koordinovat své aktivity a získávat povolení prostřednic-

tím organizací napojených na stát. Jedná se tedy buď o organizaci Syrského arabského červeného půlměsíce nebo pod nově přejmenovanou Syrskou rozvojovou organizací. Tento systém nejen že umožňuje využívat humanitární pomoc k politickým účelům, ale naskytuje se zde i možnost zasahování do humanitárních činností ze strany státu.

HRW zdokumentovala, že za vlády prezidenta Asada měly syrské bezpečnostní složky pravidelný přístup k těmto organizacím a mohly kdykoli nahlížet do seznamů příjemců pomoci i do obsahu jejich programů. Tento přetrvávající systém je úkazem, že je výrazně omezena činnost nezávislých organizací a podkopává jejich autonomii a transparentnost při přidělování pomoci.

Vláda má tímto způsobem také možnost zasahovat i do finančních darů od dárců. Humanitární pracovníci poukazují na návrat dřívějších registračních požadavků. Humanitární organizace tak nově musí sdělovat i velmi detailní informace spojené s jejich činnostmi nebo uvádět zdroje jejich financování. To podle zástupce ředitele pro Blízký východ HRW Adama Cooglea jen dále prohlubuje humanitární krizi a přispívá k nárůstu utrpení obyvatel Sýrie.

Zdroje

Syrský prozatímní prezident Šará jmenoval členy nové přechodné vlády (2025, březen 9). *ČT24*. Získáno z <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/syrsky-prozatimni-prezident-sara-jmenoval-cleny-nove-prechodne-vlady-359529>.

Syrian president al-Sharaa unveils transitional government (2025, březen 30). *Aljazeera*. Získáno z <https://www.aljazeera.com/news/2025/3/30/syrian-president-unveils-transitional-government>.

Sanctions relief for Syria offers 'powerful message of hope,' says UN migration agency (2025, květen 27). *United Nations*. Získáno z: <https://news.un.org/en/story/2025/05/1163736>.

EU lifts economic sanctions on Syria (2025, květen 28). *Reuters*. Získáno z: <https://www.reuters.com/world/eu-council-adopts-legal-acts-lift-economic-sanctions-syria-2025-05-28/>.

Syria: New government must prioritize justice and truth measures to prevent further abuse (2025, květen 16). *Amnesty International*. Získáno z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2025/05/syria-new-government-must-prioritize-justice-and-truth-measures-to-prevent-further-abuse/>.

Syria: New Government Restricts Aid Operations Repressive Controls Over Relief Efforts Maintained (2025, květen 15). *Human Rights Watch*. Získáno z: <https://www.hrw.org/news/2025/05/12/syria-new-government-restricts-aid-operations>.

Květnová eskalace mezi Indií a Pákistánem: omezený konflikt v jaderném věku

Barbora Šváblová

Napětí mezi Indií a Pákistánem v květnu potvrdilo, že jaderné zbraně sice snižují pravděpodobnost velké války, ale zároveň otevírají prostor pro omezené vojenské střety. Tento konflikt byl prvním případem, kdy byly v boji mezi dvěma státy s jadernými zbraněmi nasazeny ozbrojené drony. To ukazuje, jak se podobné krize proměňují a proč zůstávají rizikem nejen pro jižní Asii.

Konflikt, který ukázal nové hranice napětí

Vztahy mezi Indií a Pákistánem patří k dlouhodobým konstantám bezpečnostní situace v jižní Asii. Přesto květnová eskalace vzbudila zvláštní pozornost. Bezprostředním spouštěčem byl teroristický útok. K tomu došlo v druhé polovině dubna v indické části Kašmíru, poblíž města Pahalgam. Zahynulo při něm 26 lidí (většina indických turistů) a desítky dalších osob byly zraněny. Indická vláda připsala odpovědnost militantním skupinám s vazbami na Pákistán a v reakci na to spustila sérii odvetných opatření.

Operace nazvaná Sindoor začala 7. května leteckými a raketovými údery proti pákistánským terčům "teroristické infrastruktury". V první fázi se Indie zaměřila na devět cílů v pákistánské části Kašmíru, přičemž vůbec poprvé od války v roce 1971 došlo k útoku také v samotné provincii Paňdžáb. Odpověď Pákistánu na sebe nenechala dlouho čekat. Již následující den sestřelil až pět indických stíhacích letounů, načež následoval masivní útok přibližně 400 dronů na 15 vojenských lokalit uvnitř Indie.

Situace v dalších dnech i nadále eskalovala. Indie odpověděla údery bezpilotních prostředků na pákistánské radarové systémy. Pákistán o den později spustil vlastní letecké útoky, které zasáhly 36 indických cílů. Současně došlo k intenzivní dělostřelecké přestřelce podél linií příměří v Kašmíru, která donutila tisíce civilistů opustit své domovy na obou stranách hranice. Intenzita bojů se postupně zvyšovala, terčem se stala dokonce kritická vojen-

ská infrastruktura, včetně protiletadlových systémů a základen v blízkosti pákistánského Islámábádu a Karáčí.

Poprvé od doby, kdy obě země vlastní jaderné zbraně, se konflikt přiblížil ke strategickým lokalitám, včetně zařízení spojených právě s jaderným velením. Přesto žádná ze stran nepřekročila vytyčenou hranici jaderné eskalace. Po čtyřech dnech bojů se podařilo dosáhnout příměří. Spojené státy deklarovaly, že sehrály při deeskalaci důležitou roli. Naopak indická vláda popřela, že by rozhodnutí o ukončení bojů bylo výsledkem vnějšího tlaku. Podle Pákistánu však právě mezinárodní tlak, včetně amerického, přispěl k ukončení střetů. Krize ukázala, jak tenká je hranice mezi omezeným střetem a nekontrolovanou eskalací.

Poprvé s drony, ale pod stejnou hrozbou

Tato eskalace přinesla do dlouhodobého soupeření mezi oběma zeměmi nový prvek. Poprvé v historii došlo k masivnímu nasazení ozbrojených dronů, které sehrály klíčovou roli při zasažení vybraných cílů na pákistánském území. Nasazení bezpilotních prostředků v kombinaci s leteckými a raketovými útoky změnilo dynamiku konfliktu. Využití této technologie nejen zvýšilo přesnost zásahů, ale zároveň snížilo okamžité lidské ztráty na straně útočníka, a tím i politické náklady eskalace.

Zároveň obě vlády využily prostor, který tzv. jaderný stín vytváří – tedy možnost vést omezené vojenské operace s přesvědčením, že hrozba vzájemného zničení brání překročení určité hranice. Teorie mezinárodních vztahů označuje tuto situaci pojmem paradox stability a nestability. Jaderné odstrašení sice zajišťuje strategicky stabilní odrazování na nejvyšší úrovni, ale na nižší úrovni však vede k větší nestabilitě a konfliktům, protože obě strany věří, že boj nemůže eskalovat do jaderné války. Jinak řečeno, protože se ani jedna strana neobává neúnosné eskalace, jsou ochotnější pouštět se častěji do omezených válek.

Obě strany se tak pustily do vysokointenzivní výměny úderů hluboko pod jaderným prahem. Indie přitom výrazně rozšířila rozsah svých úderů na pákistánské území, zasahovala také v oblastech, které dříve zůstávaly mimo přímý konflikt. Podle expertů nastavila novou normu v přístupu v boji proti terorismu – masivní, vícedenní údery vedené kombinací letectva, dronů a raketových systémů. Pákistán sice

během krize naznačoval možnost využití krajních prostředků, nakonec však udržel eskalaci na „přiměřené“ konvenční úrovni.

Technologie, informace a prostor pro eskalaci

Poslední konflikt mezi Indií a Pákistánem potvrdil, že dnešní ozbrojené střety už zdaleka neprobíhají jen na tradičním bojišti. Moderní technologie a informační prostor sehrály zásadní roli i v této krizi a výrazně rozšířily možnosti, jak eskalaci vést a stupňovat, často skrytě a s minimálním bezprostředním rizikem.

Součástí konfrontace na obou stranách totiž byly i rozsáhlé kybernetické útoky. Ty mířily nejen na vojenské cíle, ale také na státní správu, finanční instituce a kritickou infrastrukturu. Zároveň se rozběhla intenzivní informační válka, jejímž hlavním dějištěm se staly sociální sítě. Obě strany šířily zkreslené záběry, syntetický obsah, manipulativní narativy a dezinformace o průběhu bojů. Objevily se například falešné zprávy o přesunu jaderných zbraní či kolapsu protivníkovy armády. Tyto informace zvyšovaly napětí nejen v regionu, ale i mezi Indý a Pákistánci žijícími v zahraničí.

Technologický pokrok činí omezené konflikty méně přehledné a obtížněji kontrolovatelné. Analytici označili tuto krizi za ukázkou nové digitální fronty válčení, kde příval taktických dezinformací slouží k manipulaci narativu a stupňování napětí. Vývoj v jižní Asii tak jasně ukazuje, že prostor pro eskalaci se s nástupem moderních technologií nejen nezmenšuje, ale naopak rozšiřuje a to i tam, kde jaderné zbraně dlouhodobě vytvářejí iluzi stability.

Nejen v jižní Asii

Omezené vojenské operace pod jaderným prahem se neomezují jen na oblasti jižní Asie. Stejnou dynamiku sledujeme i v dalších částech světa. Napětí mezi Izraelem a Íránem vyvrcholilo cílenými útoky na íránská jaderná zařízení, po nichž následovaly raketové odvety. I zde státy využívají prostor pro údery, které mají snížit riziko budoucí jaderné hrozby. Zároveň se snaží vyhnout přerodu konfliktu v plnohodnotnou válku.

Podobný vývoj sledujeme i v oblasti Tchaj-wanu. Napětí mezi Spojenými státy a Čínou se zvyšuje. Místo otevřené války však probíhá soupeření v tzv.

šedé zóně, tedy mimo přímé bojové akce, prostřednictvím demonstrací síly, technologického soupeření a omezených incidentů. Ty se staly běžnou součástí bezpečnostní situace v regionu.

Indicko-pákistánský konflikt tak není výjimkou, ale součástí širšího trendu, který podle bezpečnostních analytiků stále zřetelněji potvrzuje paradox stability a nestability. Jaderné zbraně sice snižují pravděpodobnost rozsáhlé války, ale zároveň vytvářejí prostor pro častější, technologicky agresivnější a obtížněji kontrolovatelné omezené střety. Jak ukazuje nejen jižní Asie, ale i Blízký východ a Tichomoří, tento prostor se dnes nebezpečně rozšiřuje a testuje dosud platné meze.

Zdroje

- Ashtakala, D. (2025, květen 20). What Led to the Recent Crisis Between India and Pakistan?. *Center for Strategic and International Studies*. Získáno z: <https://www.csis.org/analysis/what-led-recent-crisis-between-india-and-pakistan>.
- Bajpaee, Ch. (2025, květen 7). After India's missile strikes on Pakistan, the risk of accidental escalation is high. *Chatham House*. Získáno z: <https://www.chathamhouse.org/2025/05/after-indias-missile-strikes-pakistan-risk-accidental-escalation-high>.
- Clary, Ch. (2025, květen 28). Four Days in May: The India-Pakistan Crisis of 2025. *Stimson Center*. Získáno z: <https://www.stimson.org/2025/four-days-in-may-the-india-pakistan-crisis-of-2025>.
- Ellis-Petersen, H. (2025, květen 28). How social media lies fuelled a rush to war between India and Pakistan. *The Guardian*. Získáno z: <https://www.theguardian.com/media/2025/may/28/how-social-media-lies-fuelled-a-rush-to-war-between-india-and-pakistan>.
- Five Key Concepts to Understand the India-Pakistan Crisis: Unpacking five strategic concepts behind the recent India-Pakistan military crisis. (2025, květen 19). *Stimson Center*. Získáno z: <https://www.stimson.org/2025/five-key-concepts-india-pakistan-crisis>.
- Ghoshal, D., Shahid, A. & Patel, S. (2025, květen 27). India and Pakistan's drone battles mark new arms race. *Reuters*. Získáno z: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/india-pakistans-drone-battles-mark-new-arms-race-asia-2025-05-27>.
- Grare, F. (2025, červen 16). The May 2025 India-Pakistan Conflict: Neither Quite the Same Nor Quite Another. *National Bureau of Asian Research*. Získáno z: <https://www.nbr.org/publication/the-may-2025-india-pakistan-conflict-neither-quite-the-same-nor-quite-another>.
- Hussain, A. (2025, květen 14). What did India and Pakistan gain and lose in their military standoff? *Al Jazeera*. Získáno z: <https://www.aljazeera.com/news/2025/5/14/what-did-india-and-pakistan-gain-and-lose-in-their-military-standoff>.
- India news channels spread misinformation during the Pakistan conflict. (2025, červen 4) *Washington Post*. Získáno z: <https://www.washingtonpost.com/world/2025/06/04/india-news-channels-misinformation-pakistan-conflict>.
- Missiles and misinformation: False claims about the India-Pakistan clashes reach millions on social media. (2025, červen 10). *Institute for Strategic Dialog*. Získáno z: https://www.isdglobal.org/digital_dispatches/missiles-and-misinformation-false-claims-about-the-india-pakistan-clashes-reach-millions-on-x.
- Psaropoulos, J. T. (2025, červen 16). World on the cusp of a new nuclear arms race, says SIPRI. *Al Jazeera*. Získáno z: <https://www.aljazeera.com/news/2025/6/16/world-on-the-cusp-of-a-new-nuclear-arms-race-says-sipri>.

Aktuality sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Anna Kateřina Ondráčková

Nová předsedkyně Valného shromáždění OSN

Annalena Baerbock, bývalá německá ministryně zahraničí, byla na začátku června zvolena novou předsedkyní Valného shromáždění Organizace spojených národů. Předseda Valného shromáždění OSN je volen na roční funkční období a má převážně ceremoniální roli. Liší se tedy od rozsáhlých pravomocí generálního tajemníka OSN, jímž je od roku 2017 António Guterres.

Jakožto celkově pátá žena v čele Valného shromáždění OSN získala Baerbock celkem 167 ze 193 možných hlasů. Na návrh státu, který nebyl uveden, proběhlo hlasování tajně. Dle některých médií se nejspíše jednalo o Rusko. To v posledních týdnech Annalenu Baerbock otevřeně označovalo za nevhodnou a zaujatou kandidátku. Jako bývalá německá ministryně zahraničí totiž zaujala tvrdý postoj proti ruské invazi na Ukrajinu.

Jižní Korea: Nově zvolený prezident jako cesta z politické krize?

V předčasných prezidentských volbách, konaných na začátku června, zvítězil Lee Jae-myung z jihokorejské Demokratické strany. Získal 49,42 % hlasů, a porazil tak svého hlavního soupeře, konzervativce Kima Moon-sooa. Volební účast byla rekordní, dosáhla téměř 80 %.

Očekává se, že Lee Jae-myung svým vítězstvím zřejmě ukončí období politické nestability. Situace v zemi po impeachmentu bývalého prezidenta Jun Sok-jola, který na základě pokusu o vyhlášení výjimečného stavu odstoupil z funkce, přitom byla poměrně kritická (viz Bulletin leden-únor 2025, s. 28).

Nově zvolený prezident slíbil obnovu demokracie, ekonomický růst, pragmatickou zahraniční politiku a obnovení dialogu se Severní Koreou. Lee Jae-myung však čelí několika trestním řízením za údajné porušení volebního zákona, korupci a zneužití ve-

řejných prostředků. Navzdory tomuto má ovšem silnou podporu veřejnosti, a má tak šanci stabilizovat jihokorejskou napjatou politickou situaci.

Válka v Súdánu vyvolala regionální zdravotní krizi

Ozbrojený konflikt v Súdánu, trvající od dubna roku 2023, způsobil bezprecedentní kolaps národního zdravotnického systému a vyvolal závažnou regionální zdravotní krizi. Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) vede probíhající konflikt a nucené vysídlování, v kombinaci se křehkou zdravotní infrastrukturou, k masovému šíření onemocnění. Země je sužována zejména nemocemi jako jsou cholera a spalničky.

Počet případů nákazy cholerou roste podle WHO znepokojivým tempem. Váleční uprchlíci však čelí nejen epidemiím přenosných nemocí, ale také závažným formám akutní podvýživy. Z dat WHO vyplývá, že na území zasaženém konfliktem trpí přibližně 7,7 milionu lidí kritickým nedostatkem potravin.

Navzdory náročnému financování a logistickým překážkám pokračuje WHO v poskytování podpory postiženým oblastem, zejména prostřednictvím dodávek zdravotnického materiálu a koordinace snah o obnovu poškozené zdravotnické infrastruktury.

Vítězství domorodých komunit v Indii

Domorodé komunity v indickém státě Ásám dosáhly významného vítězství v boji za svá práva. Asijská rozvojová banka (Asian Development Bank, ADB) totiž v květnu tohoto roku zrušila financování kontroverzního solárního projektu. Ten měl přitom vést k výstavbě solární elektrárny o výkonu 500 MW a současně ohrožit přes 20 tisíc domorodých obyvatel z komunit Karbi, Naga a Adivasi. Pro ty by podpora iniciativy znamenala nucené vysídlení z jejich kulturně, historicky a duchovně významných území.

Zásadní roli v odporu sehrál speciálně vytvořený výbor hájící práva a zájmy lidí a komunit ohrožených tímto projektem. Výbor poukazoval především na porušení indických ústavních záruk chránících domorodé obyvatelstvo. Projekt byl totiž od samého začátku provázen netransparentností a obcháze-

ním požadavků na svobodný a informovaný souhlas dotčených komunit.

Konečné rozhodnutí ADB představuje nejen uznání legitimního odporu domorodých komunit, ale i důležitý precedens pro budoucí rozvojové aktivity. Transformace energetiky proto nesmí probíhat na úkor lidských práv a bez přímé účasti místních obyvatel.

Zdroje

Bývalá německá ministryně zahraničí Annalena Baerbock byla zvolena novou předsedkyní Valného shromáždění OSN. (2025, červen 2). *Deník N*. Získáno z: <https://denikn.cz/minuta/1749190/>.

Mishra, V. (2025, červen 2). Germany's Annalena Baerbock elected President of the 80th General Assembly. *United Nations*. Získáno z: <https://news.un.org/en/story/2025/06/1163936>.

MacLellan, K. & Suleiman, F. & Anagnostopoulos, C. & Russel, R. & Balintec, V & Timmons, H. (2025, červen 3). South Korea presidential election as it happened: Lee Jae-myung defeats Kim Moon-soo. *Reuters*. Získáno z: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/2025-south-korea-presidential-election-live-frontrunner-lee-jae-myung-faces-2025-06-03/>.

Sudan conflict triggers regional health crisis, warns WHO. (2025, květen 27). *United Nations*. Získáno z: <https://news.un.org/en/story/2025/05/1163731>.

India: In huge win for Indigenous groups after sustained campaign in Karbi, ADB cancels \$434 million Assam solar project over land rights, livelihood violations & community threats. (2025, červen 2). *Business & Human Rights Resource Centre*. Získáno z: <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/india-indigenous-resistance-in-karbi-anglong-forces-adb-to-cancel-434-million-assam-solar-project-over-land-rights-and-safeguard-violations/>.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce: Lucie Nechvátalová a Jiří Novák

Přeřazení do věznice s přísnějším režimem: ÚS se zastal duševně nemocného vězně

Filip Valoušek

Rozhodnutí o tom, do jakého typu věznice bude odsouzený umístěn, není jen otázkou veřejného zájmu či organizace vězeňské správy, nýbrž problematikou se silným ústavněprávním přesahem. V nedávném nálezu se k ní vyjádřil i Ústavní soud, když zrušil rozhodnutí o přeřazení odsouzeného s duševními problémy do věznice s přísnějším režimem.

Trestní represe umožňuje orgánům veřejné moci postihovat nežádoucí a společensky škodlivé chování širokou škálou trestů. Z hlediska zásahu do základních práv odsouzených je zdaleka nejintenzivnějším opatřením trest odnětí svobody, představující prostředek *ultima ratio*. Vzhledem k intenzitě zásahu do autonomie a práv odsouzených, který je s odnětím svobody nevyhnutelně spjat, je proto třeba zajistit přiměřenost trestu a dostatečnou ochranu jejich základních práv. To platí zejména ve vztahu k osobám ze zranitelných skupin – kupříkladu těch se zdravotním postižením, neboť ty obvykle vyžadují zajištění specializované zdravotní péče či jinou formu zvláštního zacházení.

V praxi však často může docházet k situacím, kdy jsou tyto osoby v důsledku svého hendikepu při výkonu trestu znevýhodňovány oproti ostatním vězňům, a to takovým způsobem, že je pro ně výkon trestu náročnější a dopadá na ně bez legitimního důvodu intenzivněji.

Na tuto možnost pamatuje Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, jejímž signatářem je i Česká republika. Úmluva ve vztahu k vězňům s duševním či fyzickým postižením stanovuje, že státy mají povinnost přijmout pro jejich ochranu tzv. přiměřené úpravy, jejichž účelem je zajistit, aby na tyto vězně omezení svobody dopadalo ve stejné

míře jako na vězně bez postižení, a aby tak nedocházelo k jejich diskriminaci.

Přeřazení nemocného vězně před Ústavním soudem

Jak však řešit situaci, kdy duševně nemocný odsouzený opakovaně porušuje vnitřní řád věznice a je hrozbou pro sebe i pro spoluvězně, aniž by byl schopen ovládnout své chování? Za jakých podmínek je přípustné přeložení duševně nemocného vězně do přísnějšího typu věznice a jaké požadavky můžeme v takovéto situaci legitimně klást na rozhodování věznic a soudů?

Odpovědi na tyto otázky nastínil ve svém nedávném nálezu [1] Ústavní soud. Ten se zabýval případem stěžovatele – duševně nemocného odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody, který byl po opakovaných incidentech, během nichž kupříkladu kradl spoluvězňům jídlo a léky, polykal šachové figurky či se jinak sebepoškozoval, přeřazen do věznice se zvýšenou ostrahou.

Stěžovatel však s tímto postupem nesouhlasil. Kromě procesních pochybení obecných soudů s odkazem na znalecký posudek namítal, že namísto takto restriktivního opatření by bylo vhodnější, aby s ním byla v rámci věznice s ostrahou, na níž byl doposud umístěn, vedena individuální psychoterapeutická, sociální a pedagogická práce. V ústavní stížnosti rovněž tvrdil, že důvodem pro jeho přeřazení se *de facto* stal jeho zdravotní stav, přičemž stát nedostal svým pozitivním závazkům zajistit takové podmínky výkonu trestu, které by respektovaly stěžovatelovy specifické nároky. A senát složený z předsedkyně Daniely Zemanové, soudkyně zpravodajky Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Jiřího Příbáně mu dal za pravdu.

Proporcionalita přeřazení odsouzeného

Ústavní soud konstatoval, že při přeřazení stěžovatele do věznice s přísnějším režimem nebyl obecnými soudy dodržen požadavek proporcionality zása-

hu do práva na osobní svobodu. Stěžovatel byl totiž přeřazen, aniž by byly zohledněny méně restriktivní prostředky ochrany spoluvězňů a stěžovatele před ním samotným.

Z vypracovaného znaleckého posudku nadto vyplynulo, že samotné přeřazení stěžovatele by přitom pravděpodobně vedlo k právě opačnému efektu, než bylo zamýšleno. Přísnější a restriktivnější režim věznice se zvýšenou ostrahou by měl na stěžovatelův duševní stav zřejmě negativní vliv, což obecné soudy opomenuly – a v rozporu se znaleckým posudkem dovozovaly, že ve věznici s přísnějším režimem dojde bez dalšího k intenzivnějšímu psychoterapeutickému působení na stěžovatele.

Znalecký posudek naopak zdůraznil, že pro zlepšení stěžovatelova duševního stavu bylo vhodnější přistoupit právě k psychoterapii. Ta s ním však v rámci věznice, na níž byl stěžovatel umístěn, vůbec realizována nebyla, a namísto toho bylo přistoupeno rovnou k jeho přeložení.

I pokud bychom pominuli nevhodný přístup ke stěžovateli během výkonu trestu, nejzásadnějším nedostatkem postupu Vězeňské služby byla skutečnost, že nebyl vůbec zvažován přesun stěžovatele na jeden ze specializovaných oddílů, které jsou pro osoby s duševními poruchami zřizovány [2]. Právě tyto oddíly jsou přitom klíčové pro efektivní naplňování pozitivních závazků ze strany státu vůči zranitelným vězňům, neboť jim je zde poskytována patřičná individuální péče s ohledem na jejich specifické potřeby.

Poznámky

- [1] Nález Ústavního soudu ze dne 14. května 2025 sp. zn. III. ÚS 3442/24.
- [2] § 94 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Zdroje

- Nález Ústavního soudu ze dne 14. května 2025 sp. zn. III. ÚS 3442/24.
- Ústavní soud. (2025, květen). *Přeřazení odsouzeného trpícího duševním onemocněním či mentálním postižením do přísnějšího typu věznice* [tisková zpráva]. Získáno z <https://www.usoud.cz/aktualne/pre-razeni-odsouzeneho-trpiciho-dusevnim-onemocnenim-ci-mentalnim-postizenim-do-prisnejsiho-typu-veznice>.

Obnova řízení před ÚS v důsledku rozhodnutí ESLP

Aneta Cermanová

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva může vést k obnově řízení i před Ústavním soudem. Případ A. B., oběti sexuálního násilí, která neuspěla u českých orgánů, ukazuje, jak zásah mezinárodního soudu otevřel cestu k přehodnocení ústavní stížnosti. Ústavní soud následně uznal závažnost pochybení orgánů činných v trestním řízení a řízení znovu otevřel.

Obnova řízení před Ústavním soudem

Mimořádný opravný prostředek, kterým je obnova řízení, lze použít i před Ústavním soudem. Jedná se o případy, kdy Ústavní soud rozhodne ve věci a následně mezinárodní soud toto rozhodnutí přezkoumá a shledá, že v daném případě bylo porušeno základní lidské právo nebo svoboda. Účastník řízení, v jehož prospěch mezinárodní soud rozhodl, může podat návrh na obnovu řízení před Ústavním soudem. Tuto podmínku aktivní legitimace v minulosti ÚS vyložil restriktivně v případě Hégla proti ČR (Pl. ÚS 11/07). Za aktivního legitimovaného považuje jen a pouze konkrétního účastníka řízení před ÚS, který zároveň podal stížnost k ESLP a v jehož prospěch soud rozhodl. Návrh dle rozhodnutí ÚS nemůže podat osoba, proti které bylo sice řízení společně vedeno, ale tato osoba stížnost nepodala.

Spolu s návrhem na obnovu je možné podat návrh na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu, důsledkem kterého došlo k porušení lidského práva či základní svobody. Obnovit řízení není možné, pokud následky porušení již netrvaly, došlo k nápravě a spravedlivému zadostiučinění. Ústavní soud však návrh neodmítne, pokud se jedná o věc ve veřejném zájmu a tento zájem podstatně převyšuje zájem navrhovatele.

Věc A. B., která se stala obětí sexuálního jednání

Během studia na střední škole se osoba A. B. [1] stala obětí sexuálního jednání ze strany kněze, který ji osahával, když jí bylo pouhých sedmnáct let. Když

později začala A. B. studovat na teologické fakultě v Praze, poznala vyučujícího, rovněž kněze, který se stal vedoucím její diplomové práce. Po čase si vyučující získal její důvěru, a tak se mu A. B. svěřila s traumatickými vzpomínkami na osahávání z dob studia na střední. Vyučující se nabídl s pomocí, přičemž se později ukázalo, že tato pomoc měla spočívat v obnažování a dotýkání se těla A. B. Vyučující dotyčnou opakovaně navštívil pod záminkou duchovního rozhovoru a vyžadoval pohlavní styk, načež se při těchto situacích A. B. cítila paralyzována. Kontakt s vyučujícím se A. B. podařil přerušit až po dokončení studia. Tato zkušenost však vedla k vážným zdravotním potížím včetně posttraumatické stresové poruchy a sekundární deprese.

Neúspěch v řízení před OČTŘ

Proti vyučujícímu knězi bylo zahájeno trestní řízení v jiné věci, než případu A. B. I tehdy mělo ze strany kněze dojít k pohlavnímu zneužívání, ale vzhledem k běhu času se stíhání promlčelo. V rámci tohoto trestního řízení byla vyslechnuta i A. B. Na základě poskytnutých informací orgány činné v trestním řízení (OČTŘ) zahájily v listopadu 2019 další řízení týkající se právě A. B. V červnu následujícího roku policie případ A. B. odložila s odůvodněním, že jednání podezřelého sice vykazuje znaky trestného činu sexuálního nátlaku dle trestního zákoníku, avšak došlo k němu ještě před nabytím účinnosti této právní úpravy. Proto je nutné posuzovat trestnost činu dle starého trestného zákona, kdy k naplnění skutkové podstaty podle tohoto předpisu nedošlo. A. B. se s postupem OČTŘ neztotožnila, považovala rozhodnutí za předčasné a rozhodla se obrátit na Ústavní soud.

Řízení před Ústavním soudem

A. B. proti usnesení podala ústavní stížnost s argumentací, že OČTŘ pochybily a zasáhly do jejího práva na nedotknutelnost osoby, zákazu nelidského a ponižujícího zacházení a práva na soukromí. Orgány se podle stěžovatelky nevypořádaly s její argumentací a nedostatečně zjistily skutkový stav. Státní zastupitelství i přezkoumané státní zastupitelství se jejím případem zabývalo pouze formálně a zcela akceptovalo závěry policie. Stěžovatelka shledala postup OČTŘ nedostatečným a také nepřezkoumatelným.

Ústavní soud návrh A. B. v květnu 2021 odmítl jako zjevně neopodstatněný. Ve svém odůvodnění uvedl, že nedošlo k zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatelky. Soud zdůraznil, že není další instancí obecné justice a nezabývá se přehodnocováním skutkových zjištění, pokud nedojde k závažnému pochybení. OČTŘ podle něj postupovaly v souladu s tehdy platným zákonem a jejich závěry neshledal svévolnými.

Řízení před ESLP

Po neúspěchu před českými orgány se A. B. rozhodla využít svou poslední možnost a obrátila se k Evropskému soudu pro lidská práva. Ve své stížnosti namítala, že Česká republika porušila její právo podle článku 3 a 8 Úmluvy [2]. A to zejména tím, že selhala ve své pozitivní povinnosti poskytnout účinné vyšetřování po oznámení sexuálního násilí. Evropský soud kritizoval příliš restriktivní výklad byť staré právní úpravy, kterého se vnitrostátní soudy dopustily. Stížnost navrhovatelky soud uznal a shledal, že stát porušil svůj pozitivní závazek kriminalizovat a účinně stíhat všechny nekonsensuální sexuální akty. Tuto povinnost má stát nejpozději od roku 2003, kdy ESLP přijal rozsudek ve věci M. C. proti Bulharsku. Soud A. B. přiznal jednak kompenzaci nemajetkové újmy a také náhradu nákladů řízení.

Obnovené řízení před ÚS

Po vynesení rozsudku ESLP podala A. B. návrh na obnovu řízení před Ústavním soudem. Ten nejprve přezkoumával, zda jsou splněny podmínky pro zahájení řízení o obnově, jak praví ustanovení § 119 an. zákona o Ústavním soudu. Konstatoval, že stěžovatelka byla účastnicí původního řízení a že mezinárodní soud rozhodl v její prospěch. Tím byla naplněna podmínka aktivní legitimace. Ústavní soud dále zkoumal, zda přetrvávají následky porušení práv, nebo zda již došlo k jejich nápravě a zadostiučinění. Soud dospěl k závěru, že porušení nebylo plně kompenzováno, a to ani přiznáním relativně vysoké částky jako odškodnění. Obnova řízení tak byla tedy namístě.

V řízení o obnově pak Ústavní soud zrušil své původní rozhodnutí a vyslovil, že na základě obnoveného řízení bude původní ústavní stížnost projednána znovu. K rozhodnutí ÚS připojil disent

ústavní soudce Tomáš Langášek, který nesouhlasil s obnovou řízení před ÚS. Ústavní soud podle něj rozhodl v rozporu s ustálenou judikaturou ESLP, podle které je obnova v tomto případě nepřipustná. Následky pochybení státu, konkrétně OČTŘ, byly dle něj totiž dostatečně kompenzovány jednak poskytnutím spravedlivého zadostiučinění, ale také splněním pozitivního závazku státu přijmout odpovídající trestní zákon. Nebyla tak naplněna podmínka, která je stanovena § 119a zákona o Ústavním soudu.

Závěr

Případ A. B. představuje významný příklad pro vázanosti vnitrostátní a mezinárodní ochrany lidských práv. Ukazuje, že zásah mezinárodního soudního orgánu – v tomto případě Evropského soudu pro lidská práva – může vést k nápravě i na ústavní úrovni prostřednictvím obnovy řízení. Tento mimořádný opravný prostředek se tak stává nástrojem, jak napravit vnitrostátní selhání v ochraně základních práv. Zároveň však případ demonstruje, že cesta k dosažení spravedlnosti bývá pro oběti mimořádně náročná – nejen časově, ale především psychicky. U obětí sexuálního násilí je navíc specifickým problémem citlivost celé věci, která může vést k sekundární viktimizaci a reálnému ztížení přístupu k právní ochraně. Případ A. B. tak ukazuje nejen možnosti právního systému, ale i jeho limity – a potřebu, aby byl vůči obětem sexuálního násilí vstřícnější, citlivější a tak i skutečně účinný.

Poznámky

[1] Jedná se o pseudonym.

[2] Článek 3 stanoví, že nikdo nesmí být mučen nebo podroben nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu. Článek 8 pak zaručuje právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydli a korespondence.

Zdroje

§ 119–119b zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. září 2007, sp. zn. Pl. ÚS 11/07. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-11-07>.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. května 2021, sp. zn. I. ÚS 3363/20 #1. Dostupné z: https://www.mezisoudy.cz/database-judikatury/detail-rozhodnuti/8e632824-92a8-11ee-b597-2cea-7f51f963_i-us-3363-20-1.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. května 2025, sp. zn. Pl. ÚS 2/25 #2 – Obnova řízení po rozsudku ESLP ve věci Z. proti ČR. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-2-25>.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.
Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ces.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. června 2024 ve věci č. 37782/21 – Z proti České republice. Dostupné z: https://www.mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/3d1823d9-2f61-11ef-96f7-005056b43026_z.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. prosince 2003 ve věci č. 39272/98 – M. C. proti Bulharsku. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61521>.

Aktuality české sekce

Jakub Dubják

Šantovka Tower před Ústavním soudem (zatím) nebude

Ústavní soud (ÚS) nedávným usnesením III. ÚS 1071/25 odmítl pro nepřipustnost ústavní stížnost společnosti Šantovka Tower a.s. Nadále tak trvá rozhodnutí Nejvyššího správního soudu (NSS), kterým dal za pravdu veřejnému ochránci práv ohledně jím podané žaloby ve veřejném zájmu kvůli Šantovka Tower v Olomouci.[1] Důvodem zde bylo podezření na systémovou podjatost rozhodujících úředníků a narušení historického panoramatu města. NSS uzavřel, že „*systémová podjatost je v nynější věci natolik závažnou vadou správního rozhodnutí, že odůvodňuje jeho zrušení bez dalšího*“.[2]

Společnost v ústavní stížnosti poukázala na oprávnění NSS i nadále uplatňovat doktrínu systémové podjatosti ve správních řízeních. K tomu zdůraznila, že NSS doktrínu systémové podjatosti v dané věci „*podstatně rozšiřuje a znepráhledňuje*“. ÚS však neshledal, že by věc svým významem přesahovala zájmy samotné Šantovka Tower a.s. a zároveň vzhledem k tomu, že o ní mělo být opětovně rozhodnuto před správními soudy, uzavřel, že doposud nebyly vyčerpány všechny zákonné procesní prostředky obrany. Ústavní stížnost tak ÚS odmítl, nicméně nijak nevyloučil její budoucí možnou přípustnost.

AI ve správním řádu?

V poslanecké sněmovně se projednává sněmovní tisk č. 845 [3]. Primárně se jedná o novelu občanského zřízení, nicméně obsahuje i změny pro správní řád. Jedná se o § 15a zavádějící tzv. „Automatizované vedení řízení“ a § 49a upravující možnost využití videokonferenčních zařízení správními orgány. Dle návrhu by při zvažování toho, zdali má být aplikováno automatizované řízení, měla být zohledněna povaha věci, ochrana práv dotčených osob „*nebo*“ veřejného zájmu. Jeho využití však návrh dopředu vylučuje např. při rozhodování o oprávněném prostředku a při správním uvážení.

Důvodová zpráva (DZ) k návrhu [4] uvádí, že očekávanými přínosy automatizace bude „*zrychlení, zjednodušení, zlevnění a zefektivnění výkonu veřejné správy*“. Výhody by se tak měly projevit jak na straně občanů, tak na straně úřadů, a to především snížením administrativní zátěže. DZ připouští, že navržená úprava je obecná, což má zamezit potřebě novelizovat ostatní ustanovení správního řádu. K tomu je potřeba ještě uvést, že automatizace se může vztahovat jak na jednotlivé úkony, tak i řízení jako celek čili i rozhodnutí ve věci samé. Návrh tak otevírá prostor pro úřední rozhodnutí bez úředníků.

NS zareagoval na reakci spolku Šalamoun

V médiích bohatě probrané Bitcoinové kauze se kritice nevyhnul ani Nejvyšší soud (NS), resp. jeho rozhodnutí, které vedlo k vydání zabraných elektronických zařízení čili i bitcoinů. Např. spolek Šalamoun k tomuto kroku zaujal kritické stanovisko [5], ve kterém upozornil na možný rozpor s předchozí judikaturou NS potvrzenou ÚS. Specificky se jednalo o usnesení NS ve věci 3 Tdo 992/2022, které se týkalo trestu propadnutí věci.[6]

NS zde na případu zabaveného datového disku, díky kterému by se obviněný mohl dostat k tomu, co získal trestnou činností a směnit to za bitcoiny, shledal, že trest propadnutí věci byl uložen zcela zákonně. NS vyloučil, že by se jednalo o přímý (či zprostředkovaný) výnos z trestné činnosti, nicméně uzavřel, že „*[p]okud předmětný zisk sloužil obviněnému k „investování“ prostředků získaných trestnou činností do kryptoměny, pak použití tohoto disku obviněnému přinejmenším usnadnilo spáchání jednání naplňujícího znak obohacení sebe a získání značného prospěchu*“.

Spolek Šalamoun dovodil závěr, že šifrované zařízení tak nebylo možné v aktuální kauze vrátit a NS tak skrze své usnesení 11 Tdo 324/2023 [7] otevřel prostor pro tzv. sofistikovanou legalizaci výnosů z trestné činnosti. NS v reakci na to především zdůraznil, že o aktuální Bitcoinové kauze nerozhodoval, pouze napravit nesprávná rozhodnutí nižších soudních instancí. Dále akcentoval rozdíl mezi trestem propadnutí věci a ochranným opatřením zabránění věci, které bylo zde. Možný rozpor s předchozí judikaturou tak vyloučil. K tomu dodal, že v právním státě nelze rozhodnutí vedoucí k nevratnému zásahu do vlastnického práva zakládat na pouhých domněnkách.

Poznámky

- [1] Žaloba byla prvotně podána u krajského soudu v Ostravě v roce 2020 a funkci veřejného ochránce práv tehdy vykonávala Anna Šabatová. Kasační stížnost k NSS pak v roce 2022 podal již Stanislav Křeček.
- [2] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. ledna 2025, č. j. 1 As 146/2024 – 93. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/aktualne/nejvyssi_spravni_soud_dal_za_pravdu_ombudsmanovi_ve_veci_santovka_tower_olomoucky_magistrat_nebyl_nestranny/rozhodnuti_nss_29.1.2025.pdf.
- [3] Sněmovní tisk 845 je dostupný z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=845>.
- [4] Původní návrh s důvodovou zprávou, viz zejména str. 36 a násl., je dostupný z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?i-dd=247665>.
- [5] Vyjádření ze dne 5. června je dostupné z: <https://spoleksalamoun.com/2025/06/05/reakce-spolku-salamoun-na-vyjadreni-predsedy-nejvyssiho-soudu-cr-v-kauze-jirikovsky/>.
- [6] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. listopadu 2022, sp. zn. 3 Tdo 992/2022. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/3-tdo-992-2022>.
- [7] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. července 2023, sp. zn. 11 Tdo 324/2023. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/11-tdo-324-2023>.

Zdroje

- Dimun, P. (10. června 2025). O vydání podezřelých bitcoinů jsme nerozhodli, odmítá kritiku předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu. *www.info.cz*. Dostupné z: <https://www.info.cz/zpravodajstvi-a-komentare/kauza-bitcoin-bitcoingate-kritika-nejvyssi-soud>.
- Kancelář veřejného ochránce práv. (29. ledna 2025). Nejvyšší správní soud dal za pravdu ombudsmanovi ve věci Šantovka Tower, olomoucký magistrát nebyl nestranný [tisková zpráva]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/aktualne/nejvyssi_spravni_soud_dal_za_pravdu_ombudsmanovi_ve_veci_santovka_tower_olomoucky_magistrat_nebyl_nestranny/.
- Peričević, V. Reakce Spolku Šalamoun na vyjádření předsedy Nejvyššího soudu v ČR v kauze Jiříkovský. (5. června 2025). *spoleksalamoun.com*. Dostupné z: <https://spoleksalamoun.com/2025/06/05/reakce-spolku-salamoun-na-vyjadreni-predsedy-nejvyssiho-soudu-cr-v-kauze-jirikovsky/>.
- Návrh poslanců Tomáše Dubského, Milady Voborské, Martiny Ochodnické, Jiřího Havránka a Jiřího Carbola na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, a další zákony v souvislosti s podporou spolupráce obcí. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=247665>.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. ledna 2025, č. j. 1 As 146/2024 – 93. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/aktualne/nejvyssi_spravni_soud_dal_za_pravdu_ombudsmanovi_ve_veci_santovka_tower_olomoucky_magistrat_nebyl_nestranny/rozhodnuti_nss_29.1.2025.pdf.
- Sněmovní tisk 845 Novela z. o obcích. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=845>.
- Tomíčková, G. (červen, 2025) Rozhodnutí ve věci vydání zabavených elektronických zařízení T. J. odpovídá zákonu i dosavadní judikatuře Nejvyššího i Ústavního soudu [tisková zpráva]. Dostupné z: <https://www.nsoud.cz/pro-verejnost-a-media/tiskove-zpravy/detail/rozhodnuti-ve-veci-vydani-zabavenych-elektronickych-zarizeni-t-j-odpovida-zakonu-i-dosavadni-judikature-nejvyssiho-i-ustavniho-soudu>.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. dubna 2025, sp. zn. III. ÚS 1071/25. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=132467&pos=1&cnt=3&typ=result>.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2022, sp. zn. 3 Tdo 992/2022. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/3-tdo-992-2022>.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních článků o lidských právech

Jakub Dubják

Vnitrostátní právo

Husseini, F. Výběr rozhodnutí Ústavního soudu. Soudní rozhledy 6/2025.

Kroupa, P. Budoucnost advokacie: lidé, nebo stroje? Bulletin advokacie 5/2025.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Bobek, M. (Sebe)obrana hodnot(ami) a skutečná povaha Evropské unie. Právní rozhledy 11/2025.

Kováč, L. & Vikarská, Z. Prejudiciálne otázky slovenských vrcholných súdov: vedieme so Súdnyh dvorom zrelý dialóg? Právny obzor 2/2025.

Svoboda, Š. Co po nich vlastně chceme? Role národních parlamentů ve tvorbě unijní legislativy. Právní rozhledy 11/2025.

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

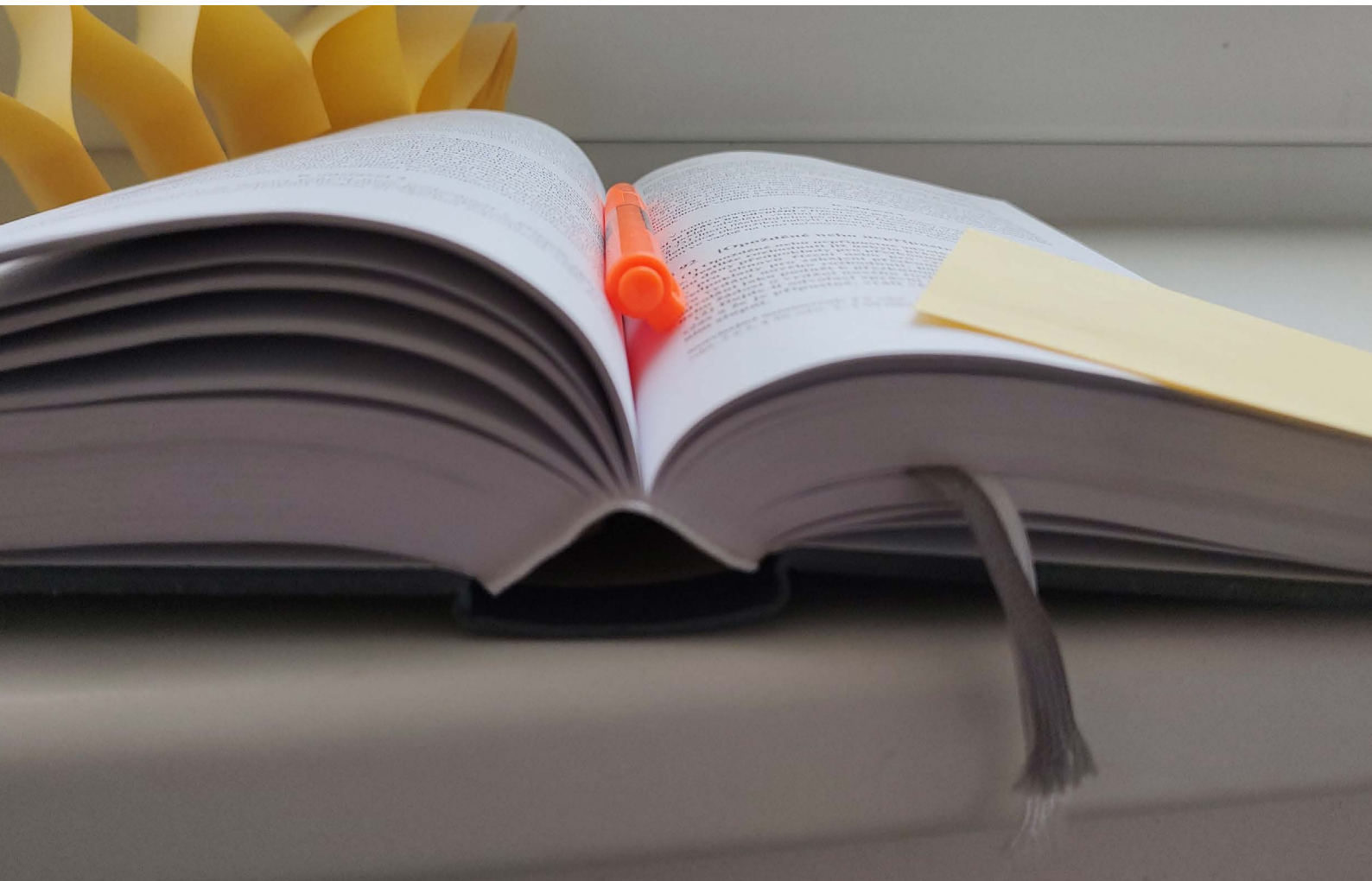
Eberle, J. & Šitera, D. Digitální suverenita Evropské unie a pohled ze střední Evropy. Mezinárodní politika 1/2025.

Skutilová, M. Deset let od referenda: Co se změnilo v boji za skotskou nezávislost? Mezinárodní politika 1/2025.

Fotografie

[1] Ilustrační fotografie. Právní literatura (2), autor Jakub Dubják, 6. 8. 2025, upraveno: oříznuto.

[Ilustrační fotografie \[1\]](#)

Redakce Bulletinu

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

Mgr. Nikola Burdová

Nikola vystudovala Právnickou fakultu na Karlově univerzitě v Praze. Vedle lidských práv se zajímá o mezinárodní humanitární právo nebo také o právo trestní. V minulosti se věnovala například dobrovolnictví pro Amnesty International a zúčastnila se stáže v neziskové organizaci zaměřující se na uprchlické a azylové právo. Momentálně pracuje v advokátní kanceláři.

Klára Popelková

Klára je studentkou Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a během studia ji nejvíce oslovilo mezinárodní trestní právo, kterému by se chtěla věnovat i nadále. Absolvovala zahraniční studijní pobyt ve Slovinsku se zaměřením na srovnávací ústavní a mezinárodní právo. Ve volném čase byste ji nejčastěji potkali při sportu, na horách nebo při cestování s batohem na zádech.

Stážisté:

Šimon Komár: Šimon je studentem Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Během studia ho zaujalo zejména mezinárodní právo veřejné a témata s lidskoprávní problematikou, těmto odvětvím práva by se proto rád věnoval i v budoucnu. Absolvoval stáž na civilním úseku Krajského soudu v Brně. Volný čas tráví rád s přáteli a rodinou. Má rád outdoorové sporty, hory, přírodu a hudbu.

Barbora Bulánková: Barbora je studentkou oboru Právo a právní věda na Právnické fakultě Masarykovy univerzity a zároveň studuje i Klasickou archeologii a klasický řecký jazyk a literaturu ve studiu sdružených oborů na Filozofické fakultě MUNI. Zájem má především o lidská práva a právo trestní. Ve volném čase se věnuje svému koutku a krevetkám, které nechová na jídlo. Bez dobré hudby a šálku kávy nedá ani ránu.

Tereza Hladíková: Tereza je studentkou Bezpečnostních a strategických studií a Politologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Nejvíce se ve svém oboru zajímá o lidská práva v regionech Afriky, Blízkého východu a Balkánu. Ve svém volném čase dobrovolničí pro humanitární organizaci Koridor UA, cestuje nebo sportuje.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Tomáš Opat

Tomáš vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kde se věnoval především mezinárodnímu právu a lidským právům. Po škole nastoupil na stáž v NATO, kde působil v sekci politického plánování kanceláře generálního tajemníka. V současné době pracuje jako parlamentní asistent v Evropském parlamentu, kde se věnuje především otázkám týkajícím se výborů pro zahraniční vměšování a dezinformace a pro kulturu a vzdělávání.

Mgr. Natálie Dřínovská

Natálie vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity a nyní studuje evropské právo na Univerzitě v Leidenu. V minulosti působila jako stážistka a/nebo asistentka na Nejvyšším správním soudu a Ústavním soudu. Zajímá se především o právo EU, jeho vztah s národními (ústavními) právními systémy a o mechanismus předběžných otázek a Soudní dvůr EU.

Stážisté:

Bc. Caroline Bindačová: Caroline je absolventkou oboru Evropská studia na Masarykově univerzitě a zároveň v Brně studuje také Právo a právní vědu. Dále je studentkou magisterského oboru Migrační studia v Barceloně. Zaměřuje se hlavně na nucenou migraci a na lidská práva migrantů.

Nga Thi Nguyen: Hani studuje obor Právo a právní věda na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Vedle studia spoluorganizuje soutěž pod názvem Olympiáda lidských práv a dobrovolničí v Asociaci debatních klubů. Z lidských práv ji nejvíce zajímají svoboda projevu a práva dětí.

Martin Plášek: Martin je studentem druhého ročníku Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Zajímá ho především otázka svobody projevu, které se věnoval také v rámci své stáže na Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky. Ve volném čase si rád pročistí hlavu sportem, zajímavou knihou nebo šálkem dobré kávy.

LL.B Alexandra Eštoková: Alexandra je absolventkou bakalářského programu evropského práva na Maastricht University. Absolvovala stáž v Transparency International Slovensko a momentálně pracuje jako paralegal v advokátní kanceláři. Zajímá se o globální spravedlnost, rodovou rovnost a práva menšin.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Michaela Luzio Stenzel

Michaela vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity a současně Mezinárodní vztahy a Evropská studia. Zajímá se o mezinárodní politiku, lidská práva a problematiku aplikace mezinárodního práva v kyberprostoru. Absolvovala stáž na Velvyslanectví ČR v Římě a Stálé misi ČR při OSN v New Yorku. Po dokončení studií působila jako OSN Dobrovolnice při Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu v Sarajevu.

Mgr. Radek Tesař

Radek vystudoval Právnickou fakultu Masarykovy univerzity. Záhy po dokončení studia nastoupil jako stážista na Ústavní soud do týmu profesora Wintra. V současnosti již jako asistent působí v týmu místopředsdkyně Ústavního soudu profesorky Ronovské. Zajímavé se o problematiku civilního práva procesního, a to zejména o insol-

venční právo. Téměř tři roky pracoval v kanceláři insolvenčních správců, odkud se přesunul na praxi na insolvenční úsek ke Krajskému soudu v Brně.

Stážisté:

Anna Kateřina Ondráčková: Anna studuje čtvrtým rokem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Při studiu absolvovala stáž na Ministerstvu zahraničních věcí a pražském obvodním soudě. Pracuje v advokátní kanceláři zaměřené na finanční regulaci.

Nelly Vondrová: Nelly je studentkou prvního ročníku magisterského oboru Economic Law na Sciences Po. Zaměřuje se na obchodní, lidská a environmentální právo a jejich propojení v oblasti spravedlnosti s politikou a globálními výzvami.

Mgr. Barbora Šváblová: Barbora tento rok dokončila magisterský program Bezpečnostní studia na Univerzitě Karlově. Do budoucna by se nejraději zaměřila na problematiku radikalizace, násilného extremismu a P/CVE politik.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na Právnické fakultě a lidská práva a demokratizaci na EIUC v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, u Evropského soudu pro lidská práva a u veřejného ochránce práv. Působí na Nejvyšším správním soudě jako kancléřka a asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

BLOG NA WEBU CENTRA

Věděli jste, že na Blogu Centra jsou další krátké články o lidskoprávních tématech? Podívejte se [zde](#).

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Mgr. Jiří Novák

Jiří úspěšně dokončil magisterské studium na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Pracuje jako asistent dvou soudců Ústavního soudu. současně působí jako právní poradce v Bílém kruhu bezpečí. Věnuje se především prolínání trestního a ústavního práva v České republice se zaměřením na práva obětí trestné činnosti.

Stážisté:

Bc. Jakub Dubják: Jakub je studentem oboru Právo a právní věda společně s navazujícím oborem Veřejná správa na Masarykově univerzitě v Brně. Úspěšně zde již absolvoval obor Mezinárodněprávní obchodní studia. Zájem má především o sféru veřejného práva. Rád se věnuje rekreačním sportům, vaření a je milovníkem čaje.

Aneta Cermanová: Aneta studuje obor Právo a právní věda na Masarykově univerzitě. Zajímá se o lidská práva a ústavní právo. Současně pracuje v politickém marketingu a pomáhá na katedře právní teorie. Volný čas věnuje sportu a cestám do světa.

Gabriela Tomečková: Gabriela studuje Právnickou fakultu Masarykovy univerzity. Právě dochází na stáž na Ústavní soud pod prof. Wintrem. Ve svém volném čase píše o společenských problémech, běhá a chodí do hor. Vede tábory pro vysokoškoláky.

Filip Valoušek: Filip studuje právo na Masarykově univerzitě. Zajímá se především o právní teorii a sociologii. Působí jako pomocná vědecká síla na katedře právní teorie a jako praktikant v advokacii. Ve volném čase rád sportuje.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokracii

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokracii

e-mail info@centrumlidskaprava.cz | **web** www.centrumlidskaprava.cz

Redakční rada Nikola Burdová, Natálie Dřínovská, Tomáš Opat, Michaela Stenzelová, Lucie Nechvátalová, Jiří Novák, Pavel Doubek, **Koordinátor**

sekce téma Pavel Doubek, **Kontakt na editora** info@centrumlidskaprava.cz

Sazba Jakub Dubják | **ISSN** 1804-2392.